КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(С В Е Т)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган

Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУВЛА 1923 ШЕРА ДЕНЗ | 137 (4426). | ШИНАРДИ, 17 ноябрь 1970 шу. | Мах 2 кап.

КПСС XXIV СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

КОТБАЬННАРАШТА— ЦІЕ БАЙРАКХ

РСФСР юрта гІишлаштьяра министра Гущинни профсоюза ЦК председатела Ушановни «Чечингсельстрой» трестага телеграмма яйтай кхоалгІча квартале лехьадьча социалистически къьа иттагах карара мара тела РСФСР Министрий Советан ВЦСПС-ан ЦІе байракх а 9825 сома барама ахчан хьалхара преми а хьежарца цун коллектива дахьаде юкъаш а ца діехо тхеммаш дахар лоьш вовца боахкаш а.

ПРОДУКЦЕГА ДІАДОДАР ЛОХЛУ

Хана дукха хьалха кхочашьйы ялат, фуаш, дукх доххара пятилетка балахеш Грозненски района 1-ча Мая цІерагІча колхоза къахьегамхоша.

Шавча культурай хьувкъам лакхбарах хьайбашкара доакхха продукци алсамъяккхарах боагІача тайпара теркам тІаухийташ болча колхозхоша дицалийтан марга діадодар лохде дезнагъ а. Иштта 1970 шера центнер ялат доаккхаш 5 сом 73 кепиги діадахийта деза бар уж, хІьата діадахийтар 3 сом 93 кепиги мара хиланзар а діадахача шерачул шозза ахалзен кІезигагІа.

Оаьр фуага хІадодар планал 15 сом 11 кепиги чухьдахьа дахьккхар, цу тайппара кІезигдоьд болхаме кхыйолча продукцега діадохийтар а. Цу дерригне болхама хІанзале 560 эзар сом цІена пайда баьб, діадахача шера итогех хьахиннар 347 эзар сом мара ца хиннача.

Х. ИСАЕВ,
Нохч - ГІалгІай облсовпрофа инструктор.

Комсаш— планал совгІа

Юбилейни шера кхебь комсий хьуниьан чукйца а баьнабецар Наурски района «Советски Россия» яхача совхоза къахьегамхой, дерригача хьонхамашка дикача пятилетка кхочашьярах цар рапорт луш. Пхе шера планал совгІа берхІ эзар тонн комсаш екхий болхамо, шитта тІекхоьачаьльлл кхьйола продукци йоьхара эзар лаш а.

Телама кхоачашду болхама къахьегамхоша юбилейни шера комсаш да пийнІер а. 107 процент кхоачийр комсаш йоккхара план. Комсаш кхочча бригадашта юкъе эттара лакхагІа хьуньям чуьбнар Писковацкая Зинандас кулгалду коллектив а. ХІара гектара тІера 93,7 центнер а йовкхам льархІачул совгІа 80 тонн комсаш чуера цар. Царга кхоачаш дика къахьйгар Ликоват Зинанда керте латтача бригада а. Планал 17 процент дукхагІа комсаш екхар цар. Дуккхача шерашка комсий дика хьуньям кхабар бехьан долош облсовпрофе къахьегама сийлахьчу тІе діалахьдей цу совхоза коллектив.

Болгалбаьлла къахьйгад болхама хьайбам жоладарша а. КПСС Наурски районни район комитет карара мара тела ЦІе байракх діа ца хецам хьабалахйб уж кхаь квартелах.

Д. ТАЗАЕВ,
совхоза парткома секретарь.

Йолаюшка даьдча кхоьпа машинашн тракторашн лелаеш вешш сиг мьыкара а майра а хила веза. Хьамзат уж цу хІама шийх доалдеш ва.

25 шу да Орджоникидзе цІерагІча колхоза трактористаа Гандаров Хьамзата болх бу. Царех 12 шу да Хьамзат Мужеча, шьаьча юрте тракторист вола. ХІанз из цІе дІаяйна хьамнаь. Цунна сиськшик вар Далла Ійса.

СУРТА ТІА: Гандаров Хьамзат Далиев Ійсайна агротехникех хьехам луш вола.

С. ХАКИЕВА сурт.

КПСС ОБКОМЕ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ЯЛАТА ПРОДУКТАЙ ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕ БАЛХАХ

КПСС обкома бирос белгалдаьккхад. Нохч - ГІалгІай ялата продуктай производственни управлене цунна карарча предприятешн укх тІеххьарча шерашка боахама-финансовн гІулакхаш тоахара белгалара болх баь, экономически хьоахамаш дикка лакхделга Іалашдаь, хьаьча продукце дикал кІезиг - дукха лакхъяь хилар.

Цуница цхьана, управленен моттигашкарча цун органийн балха тІа цІенхаштта кхоачамбоацарам да. Дуккхача колхозашкен совхозашкен цхьанна а шера кхоачашдиц паччахьалкхенга цхьадола ялатан доххара договораш, республике цІанкха а кхоачашьяц ганарам йол, витаминийн хьоар - кийчдара план. Ялат діоттадаь лоаттадара технологи теллаю. хІаьта из бахьан долаш цун цхьадолча даькъах амбарии чоапкаг детай.

Цхьайолча ялатан діачуйийлеча пунктанашка ялат ше латтача діоаккхена моттигаш хиннай. Мела къестлу комбикормови промышленность дегІахара . дешай, йолаш йолча оборудоване беррига низах биьа пайда эцаш, комбикормаш хьарга лимитех совнагІа діахуийр ялат. Республике баха мах хьоарапа Іаламбара дахьъера кхоачамбоацарам хьоара запас діоттае хІамаш ца тоьар бахьан долаш кийсиу.

Назрановски мельзаводе производство во вІаштІехьъяьккхара ялат чаккхдаьра технологи техкапа бахьан долаш технологически нормаца кийсича дукха хьоар дисад хьа ца доалаш. ХьахагІа а саппа пайда во эц вагонех. Оттаьча нормегІа йоагІачул дукха а дукхагІа ха йоах йоттаим йоассаеши. Човнаш еш моттигаш дукхагІа хиннай предприятешкахатараш хиниа а я моттигаш.

Товаро - материальни ценностам ца тоьнига діадахьках ъаш. ТІахьожам во лоаттабу такха тІадоахадаь лекхараши недостачани шоай хиннахьа хьатакхийтара. Социалистически доалаье лечъьаь массеих моттиг гучаьяккхай 1969 — 1970 шерашка.

кхай 1969—1970 шерашка.

Управлене предприятешка уйла кІеша тІайолийт маха дерттІа культурно - бытовой хьалам хиийтара. хІьата из бахьан долаш 1970 шера 40 процент хуцшабенваб квалифицированни болхлой. Ялата продуктай управлене партийни организаци хьанни кІеанта я, аппарате паччахьалкхен партийни дисциплина чІоагІъяра балхлошта кхоачамбоалаш кхетам лоц тІадиалача гІулакха хьалхара парна бехктохам хетаргболча уйлаца хьажхебара.

Ялата продуктай управлене кулгалхой ин. Чадова, Богатырева, Иванова терпам тІаберзабаьб аппарата балха тІа, элеваторий, ялат діачуйийлеча пунктий, Назрановски мельзавода, Урус - Мартанерча паччахьалкхен хььра балха тІа цІенхаштта кхоачамбоацарам хилара, гучадьнна кхоачамбоацарам діадахара хоадамболаш дола гІулакхаш чакхдача декхарийла баьб уж. Объединене кулгалхоша шоай практически балха гІа керттера уйла тІаерзае еш КПСС ЦК ноябрьски (1970 ш.) Пленуна решенеш йиная кхоачашъяра, элеваторийн хьоар-прупа йоакхен промышленность сихагІа дегІайоалаяра, комбикормаш дукхагІа хьалраи цар дикал тоерам, цу дешах Іааьа ль партен правительствах кхьйола директиваш кхоачашъяра.

Нохч - ГІалгІай ялата продуктай производственни управлений моттигашкара цун предприятешн декхарийла я 1971—1975 шерашка:

ялатан діачуйийлеча пуните деннен бийсанен 200 тонн комбикормай хьаертйола завод хьалъе;

Ермоловски комбикормови цехо деннен бийсаннен беча балха сарал цунна реконструкци яра чотах деннен бийсаннен 360 тонн арахецаргйолаш лаккъе;

городашка баха нах ялата продукнеца бахаш тІаьябйора гг. Грознен, Гудермесен, Грозненски, Гудермесски реализацини базий филиалаш яха.

Ялат, ганараш, йол, баьцний хьоар кийчдара планаш хІара колхозои совхозен кхоачашъертйолаш дола гІулакхаш чакхдаьа, договораши паччахьалкхен планаши бІарча а хІара культурана а кхоачаш ца ярах боахамашта санкцеш тела еза ялата продуктай управленен предприятешен. Хоалашболлаш дола гІулакхаш чакхдаха деза амбарии чоапкаг ялатийцара цІенъяь діаъъеастьара, ма дерттІа діоттадаь доттадента Іалашде деза.

Ялата продуктай управленинерте райкомаш, райисполкомаш декхарийла я бутт ха ялаьтъя ялата продуктай управлене предприятешка дикалга дилача кадраш ишта яраш вІашагІкхийтай хьажа, эрига подразделенеш специалистех, производства дикача организаторех йоагІа квалифицировании кадрашца чІоагІъяра тІаерзадаь гІулакхаш кийчлеш чакхдалея, кадрашта хадданза институташка, техникумашка, школашка, семинарашка дешар хьахьита вІаштІехьдаккха а цу гІулакха производстве хьалха лоттарий дикача опытах шерра пайда эца а.

Ялата продуктай управлене предприятей юкхьашарча партийни организацешта дош дола нулгал тоаде, цар низаш продукце дикал ма мегга лакхъяран паччахьалкхен ялата ресурсаш бІартча лоаттадаран тІаерзаде деза парте горкомашен райкомашен.

КПСС обкома бирос «Гипросельхозстрой» яха шоаньйн институт (директор нов. Осипов) декхарийла яь 1971 шера Слепцовски ялаташ діачуийлеча пуните комбикормови цех хьалъе проектно - сметни документаци Назранерча мельзаводера ялаташ цІенду отделени шеръяра, водонапорни башни хьалъяра, водопровод йиллара, теплофикаци яра проектно - сметни документаци кийчъе.

РАКЕТНО - КОСМИЧЕСКИ КОМПЛЕКС ХЬАЯРАХ, «ЛУНА-16» ЯХА СТАНЦИ БЕТТА ТІА ГІОЛГЕИ БЕТТА ТІАРА ГРУНТ ЛАЬТТАН ТІА ЯХЬИЛГЕИ ІАЛАШДАРАХ ІИЛМАХОШТА, КОНСТРУКТОРАШТА, ИНЖЕНЕРАШТА, БОЛХЛОШТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛА ЦІИ, СССР ОРДЕНАШИ МЕДАЛАШИ ЯЛАРА, ЛЕНИНСКИ СССР- ПАЧЧАХЬАЛКХЕНИ ПРЕМЕШ ХЬОЖАЯРА ХЬАКЪЕХЬА

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Социалистически Къахьегама Турпала ціи еннай «Луна-16» яха автоматически космически станци хьаечен сигалйохийтачен чІоагІагІа белгалбаьнначa конструкторий болхлойн группина, СССР орденаши медалаши еннай дукхахача болхлошта.

КПСС ЦК аси СССР Министрий Советои баьча социаагІа Іилмаи техникаи даькъе Ленински премин СССР Паччахьалкхен ши премин хьожацый Іилмахошта, конструкторашта, инженерашта, болхлошта ракетно-космически комплекс хьаярах, «Луна-16» яха автоматически космически станци сигала гІолгеи Бетта тІара грунт Лаьттан тІа яхьилгеи Іалашдарах.

Переговорий итогаш

Итальянски правительствах кхьча мехкашцарча гІулакхий министра А. Мороси вийха вахи официальни визитагІа 1970 шера 10 ноябрера денз 16 ноябре кхаччалца Итале хиннав СССР кхьча мехкашцарча гІулакхий министр А. А. Громыко.

Итале ха йоаккхаш волча хана СССР кхьча мехкашцарча гІулакхий министр тІайийцар Республика Президента Д. Сарагата, беседаш хиннай сената Председателаца А. Фанфанеца. Министрий Совета Председателаца Э. Коломбоца, кхьча официальни нахаца.

СССР кхьча мехкашцарча гІулакхий министр А. А. Громыкон Итале кхьча мехкашцарча гІулакхий министр А. Мороси массехказа вІашагІкхийттав, цу хана цар бийцай кхьайола лоархІаме дуккха халкъашта юкъера проблемаш а, хІаьта иштта ши мехка юкъера гІулакхаш дегІадоалаларца дуккха денна дола деш а.

Къьастта уйла тІакхийтар Европерча гІулакхашта.

ОагІонаша, цхьана аьча советско - итальянски коммюнике тІа белгал ма даккхара, раьза хиина бакъзир Европера политически гІулакхаш тоалара даькъе дикка хІахьалхашкахьа вугаш доал эзитивни хІамаш, уж раьза я 1970 шера 12 августа Советски Союзаи Германе Федеративни Республикаеи юкъе дар договор цу оагІорахьа бакьхха лоархІаме гІа хилара.

Шиниа а оагІоно йийцар дешава хьалт долаш долча мехкаша еннача предложенешка хьежжа Европерча кхерамзлени цхьана гІулакхаш лахадарех дешвех лаьца еррига Европа юкъара совещани гулъяра перспективай хьалъехье тайп - тайпарча паччахьалкхенашта юкъерча контактий результаташ. Уж раьза я болха юкъе хІара мехко шийтахьара хила лакъа лаца дераш йолча цу совещане еррига европейски паччахьалкхенаша а хІаьта иштта США-с а Канада а даькъа лаца йиш хилара.

Совещане толам баьга Іалашхара беькьонна, дика кийчон болх баьна баргбоацаш лоархІ СССР-ем Итален правительствоша, цу дакъе дуккхача оагІорахьа лелача контактешца гІолла тар ма цу сихагІа.

ОагІонаша, Гаргарча Малхбоалене деттача тьалах шоашта хетараш а дийца. хьакхайккхар, цу хьало шоашка цІенхаштта йоакхе яйташ хила, белгалдаьккхар, 1967 шера 22 ноябрера ООН-а Кхерамзлен Совета резолюци шоай еррига положенешца кхоачашъяра доц политически къоастадара шоаш лоаттІам дола гІулакхаши дешкъестали дергхилар. ОагІонаш иштта раьза хиниай ООН Генеральни секретара къьасттача вахала посола Ярринга миссеи кхы тІехьа ца йоадаш юха отталназ яре ца хилара.

1954-чен, 1962-чен шерашка даьча Женевски соглашенеш лаьрга тІа Индокитай проблемаш политически наькъаца къоастамза ерт ца хилар ухьатаре кхетаду СССР-ен Итален, хІаьта цу гІулакхо цу районерча халкъашна йиш хулийтаргъяр шоай гІулакхаш кхьча мехкашкахьара юкъегІортар воацаш шоаш къоастае.

Шинна а оагІоно белгалдаьккхар ялерии гера доарна ца дарах дола Договор тІаназарча хуиеи хьаламна къьастта лоархІаме хилар.

Гера хІадаккхара проблемашта діа-юха дегабьлар уж шиина а правительства даькъа доацача Женевски комитета балхаца дукхадена.

ВІашагІкхийттача Къаной Организаце 25 шу хиларца дувзадена оагІонаша бакъзир ООН дерзІарашта принципашта шоаш массе оагІорахьара тІехьа хилари хьалланарн, цун Устав дикка кхоачашдара дарда тІа шоай гІулакхаш чакхдаха лоархІа шоаш хилар.

Шинна а оагІоно хьакхайкхадир экономически, торгови, Іилматехнически бувзамий даькъе Советски Союзаи Итален юкъера гІулакхаш дикача оагІорахьа дегІаухаш хилара шоаш раьза хилар. Шинна а оагІоно хьакхайкаду цхьана леладу уж гІулакхаш а хІаьта иштта СССР-ен Итален юкъера культурни бувзамаш а шорде шоаш дага хилар.

(ТАСС).

ЗЯБЬ ОАХ, УДОБРЕНЕШ ДІАОЗ

Шера-шера дика къахьегам хьонхамаш дах Наурски района «Россия» яхача колхозе мах. Бисимна кулгалдеча бригада. Юбилейни шера хІара гектара тІера 25 центнер ялат доаккхар бригада кхаьг лоладерашна.

ХІанз тІаоагІаш шерагІ хьуниьаьна лард йоллаш ба уж. Ялат діадийна доьхна дукха ха я. Еррига трактораш зябь оахаш кхьахха удобренеш ехка.

Хьахкхама къахьег латташ вахача трактористаш П. Т. Назарова, Г. М. Новикова, П. Т. Ларионова.

Хоза латтача денох дика пайда ма баьцна кхашна вергаменцани удобренеш діаоза балча механизатораша а. БІаьсти ялат діаде лоархІачо лаьтта хІаьзле дукха ихе дийлад механизаторашка Минаев Емельяна, Нестеренко Александра, Лушкно Федора дикача агротехникаца.

Укх денош зябь аха беригба бригада кхаш лоладараш.

Л. ЧЕТВЕРИКОВА,
республикански фула тІатьежана лаборатора агроном.

ШЕЛАЛ НОВКЪА ХУРГЬЯЦ

— Іа шийла хиниадар ыьма кхорош бец тха ферма ма Іуй, — йоах Шелковской районе «Красный пахарь» колхоза шоалагІча мю-таварни ферма заведующи нах. Цьурина. Из ишта бІубенна ма еррига хІама ца дьхна йола малаш кІамзалехьа шоаш товнь балнадаь. ТиьалнохІ берайтта йоалхьь а ремонт яь а кийча латт. ХІаьта йисача еннах цаІ техан а кхоана товнь йоанихаргъя. ТиьолагІа ца лаьа хьалъхи я. Из яь кийна а дукха хІама дисадац.

Желашта кхе хьатІаена діаоттаьй 600 тонн йол, 200 тонн ча. Доаньар кхы а хьатІаеза латт.

Укх денош сихбенна кхэна искусственни осеменени яь бола гІерташ бакхи ферма къахьегамхой. Дика вІаштІехьбаьккхаь из болх Бисултанов Аьюуп, Аднинурманов Мулия, Какиев Аюп бенихагІбола на Іуй болча бригадашка. Уж хІанзале шоай кхэна осеменени яь баьннай.

К. ЗУРАБОВ,
зоотехник.

РЕЙД

Тракторaш болх беш яц

МАЛГІАБИКА района «Ингушский» совхозен «Кавказ» колхозен свекла ца льрхІача, еррига юртбоахама культураш чуийцай, діадийна гурахь дув ялат. ХІаьта «Ингушский» совхоза кхаш лелaдераш хІанз планал совгІа 400 гектара тІа рожь діадуваш ба. Деррига гурахь дув ялат діалийна «Кавказ» колхозе а. Зяба ахача лаьтта хІара гектара тІа шиша-кхоккха центнер йоалаш гранулированни суперфосфат тоссаш ба самолетаца «Ингушский» совхозе.

Цхьабакъда, зяба лаьтта ахара балхаш гектара во вІаштІехьдаьхад цу шинна а боахаме, къьастта «Ингушский» совхозе. Укх гурахь зяба аха дезаш хиннача 6000 гектар лаьттах 2700 гектар мара ахалац цу совхозе. Совхоза 37 гусенични тракторах болх беш 27 мара яц. хІаьта царех 10 мара яц зяба лаьтта оахаш.

— Каст - каста йох Т-4 маркех йола трактораш. хІаьта царна эша оатхалаш нагтахьа мара кораргІац вай республике. Шоза Алтае саг вахийтав совхозе уж тракторaш арахецача заводе оттхалаш я. цхьабакъда, ахттув балангар. — дуц совхоза директора Гетогажева.

Балхаш ишта лел хьажа кхаш леладеча механизированни бригадашка дахар тхо.

Укх шера зяба аха дезаш 1700 гектар лаьтта да кхоалагІча отделене пхелагІча бригада. Царех 12-ча ноябре ахар 375 гектар мара дац. Кхойтта чархаш йолеи пхи гусенични ткъеста трактор я бригаде. Тхо бригаде хиннача хана гусенични тракторех кхоъ мара болх беш яцар. ЦаІ ялат діадувши шиъ зяба лаьтта оахаши. Шиъ гусенични трактор еха латтар. Делкъа ха хинна ха яр из. ХІаьта а цхьайола трактораш зяба лаьтта аха кийчъеш мара яцар. ХІанзалца тоьеш хиннай уж ши трактор. Аьнна жоп делар тха латтара бригадира гІонча Т. Белхороева. Цул совгІа механизатораш тоьаш боацандаь цхьан сменах мара болх беш яц зяба лаьтта оаха тракторaш, хІаьта цхьаболча механизатораш юкъера лаьрхІача 3—4 гектар мара ахац.

Кхы дикагІа латташ гІулакх совхоза шоалагІча отделене ялхлагІча бригаде а. Аха дезачох пхелагІа дакъа а эш уккхазе хІана зяба кийчдаь лаьтта. Бригаде 4 гусенични, 7 чархаш йола трактор я. Амма гусеничначарех цаІ мара яц зяба лаьтта оахаш. Шиъ еха латт. цаІ ялат діадуваш я. Цул совгІа «Малгобекнефть» НПУ-ра новкъостала яхийта С-100 маркех йола йиъ трактор я зяба лаьтта оахаш. Цар а эсала бу болх. Іуйрийна берхІ сахьат даьлча діайолабий сайрийна 6 даьлалца мара болх беш цар. Цул совгІа шоай нормаш а кхоачашъяц. С-100 маркех йолча тракторашта сменах юкъера лаьрхІача 3—4 гектар мара ахац.

— Цу тракторашца цхьан сменах хийцна 12 гектар лаьтта оахалургдар. — йоах бригадира Алероев Нурдина. — ХІаьта дийнахьара норма кхоачашъяьча 7 килограмм кІад цхьатарра ихе дийнахь нормаш кхоачашйича туна ахчен лу оаха трактористашна. Цхьабакъда, шоашта хало ергІолаш беш тхона новкъостала баьхкараш.

«Малгобекнефть» НПУ транспортни контора директор нов. С. Батыжев хьажа веза шийна тракториста болх иштта эсала хІана бу.

Зяба аха дезачох 40 процент мара ахалац лаьтта кхоалагІча отделене йиьлагІча бригаде а. 4 гусенични трактор бригадерча стане болх ца беш латтар. Бригаде цхьа тракторист мара саг вацар. — Цунга хьаьттача уж еррига еха латт аьнна жоп делар цо. ТІехьагІа гучадьлар тхона царех кхоъ болх бе саг а воацаш латтилга.

«Кавказ» колхоза шоалагІча боахаме зяба аха дезаш дисар 200 гектар лаьтта да. ХІаьта гусенични 8 тракторах ма болх беш кхоъ мара яц. Пхеинех цхьайраш болх бе саг воацаши воккаш еха латт. ХІаьта хІанз зяба лаьтта оаха трактораш а цхьан сменах мара болх беш яц. Зяба лаьтта оахача механизаторий балхапара бехам совбаккхара цхьанкха хІама даьлац колхозе.

Тхи да шинна а боахаме болх тоабе белаш хилар. Резервах базза пайда а эцаш вІаштІехьдаха деза цу боахамий кулгалхоша зяба лаьтта ахара балхаш, хІаьта резерваш дукха я. Иштта болх бе саг а воацаш итташ тракторaш латт цу боахамий бригадашка, хІаьта цхьайолча бригадашка де хІама доацаш механизатораш лелаш моттигаш я. ХІаьта «Кавказ» колхозе тракторaш тІа комбайнераш хоашабе а мегаргбар. Делача кхы а кораІоагІаргъа балчаш сихдара резерваш.

М. АСХАБОВ,
«Ингушский» совхоза шофер.
В. ТАГУРОВ,
МалгІабика района «Ленина Байракх» газета отдела заведующи.
М. ХАМАТХАНОВ.
«Сердало» газета белхло.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

БОАХАМЕИ ПОЛИТИЧЕСКИ БАЛХА ЦХЬОАГIО

ПРОИЗВОДСТВЕННИ политически хьинар чIоагIа айденна а болаш кийчлу Старопромысловски района къахьегамхой XXIV-ча партийни съезда ванъьбаха. Укх шера итт бетта план 101,5 процент кхоачашъяьй, планал совгIа яьккхай 1,5 млн. сома маьха продукци.

ДIадахача шерашка баьча балха итогаш яра, съездашта юкъерча хана Iоаль опыт вIашагIтохара, хIанзарча этапе парторганизацешта хьалхашка латта декхар тоаме кхоачашдара новкъостал дергдола средстваш, балха формаш методаш лахара тIаберзабаь бойха болх бу укх деношка юххьанарча партийни организацеша.

Партийни балха керттерча ленински принципех цаI я, хоаш ма дарра, боахама - организаторски къахьегамхошта юкъе беча политико-кхетамеи балхаш вIаши дувзаре принцип.

«...Администрировани политикех дIа ца къестаяр — цунах латт декхар, — аьхад В. И. Ленина. — ХIана аьлча ерригa авангард ерригача пролетарски массана, ерригача ахархой массана юкъаенна хилийтарах латт вай политикеи администрировании «(Соч. т. 45, оагI. 107).

Цу ленински васкето ма яххара оттадаь да вай парте декхараш XXIII-ча съезда решенешка а.

Цудукъа лаьттад латта а латт съездашта юкъерча хана партийни организацей идеологически балха декхар болхлой классе, интеллигенце низаш пхе шера план кхоачашъяра, экономикеи культурей дегIаккхувлара дешай хьакъехьара партийни решенеш чакхъяхара хьинаре кьонсам доттабара тIадерзадарах. Партийни вахара ленински нормаш кхоачаш а еш, парте Старопромысловски райкомо шер а ду, чIоагI а ду къахьегамхошцаро юххьанцарча партийни организацей бувлачаш.

«Парте райкома, берригача коммунистий низаш хIанз тIадерзадаьд боахамеи политически балха цхьоагIо хулга вIаштIехьдаккхара — районни партийни организаце сагоатагIчев керттерчен декхарех цаI кхоачашдара, — йоах КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара В. М. Шамардина.

Геттара дика кхетадеш да, цу гIулакха доккхагIдола декхараш эггара хьалхарча аргIанна кулгалдеча кадрашта хьалхашка уьттадеш хилар. Моттигашка берригa кулгалхой идейно - политически кхетама балха юкъеоэ гIерт парте райком, партийни бюрош.

Партийни организацешна цхьана коллектива морально - политически хьала хьалхара жоп луш балча управленей начальникаша, промыслай заведующеша, директораша, керттерча инженераша дукха хIана ду коллективашта юкъе даим производственни-политически хьинар айдена хургдола хьал вIаштIехьдаккхара. Цу тайпарча кулгалхоех ба: «Электропунктор» завода № 2 йолча цеха начальник В. П. Шевченко, 1-ча промысла заведующи Р. М. Хачатуров, керттера инженер П. В. Хайкин, 2-ча промысла мастер В. Я. Чурсин, 6-ча больница керттера лор Н. Д. Энбстер, кхыбараш.

Парте райкомо, хIара денна беча балха тIа кулгалхоша шоаш кулгалдеча коллективашта воздействи ара тайп - тайпара формаш мога а еш, хьалхарча плане оттаду уж нахаца шоаш а бувзабенна хулга.

«ХIаране ше шийгара воздействи ара собранешка къамаьлаш даре, — аьхад В. И. Ленина, — политике болрам боацаш боккхача доархIаме да. Уж ца хуле, политически гIулакхаш доацараш да...» «(Соч., т. 47, оагI. 54).

Кулгалдеча кадрай сий дари царна хьалхашка уьттаду доккхий декхараш цхьана тар а деш балхлой классана цар хадIанзец юкъарчал доацаш бувзамаш хилийта, политико - кхетама балха юкъе царга шоашка дакъа лацийта гIерт парте райком.

ХIанз районерча 200 пропагандистах 115 сaг кулгалхойи инженерно-технически болхлойн ба.

Цу деша хетаэь яр сентябрь бетта хинна «Районерча интеллигенце къахьегамхошта коммунистически кхетам луча дакъа лаца ра хьакъехьара» партийни актив.

Районе беча идейно - кхетама балха дуккхача формайта юкъера эггара хьалха хьакъоастаде беза бар са «ленински шIаьраскаш». ХIана аьлча «ленински шIаьраскаш» — райкома болхлой, лектораш, районни звеной кулгалхой къахьегамхошца эпизодически вIашагIкхетар а доацаш, цкъа моллагIа йола кампани а йоацаш, парте райкома балха система я, къаьст-къаьстача болхлошта дикадэр дарах а е шоай ха дIанийсъе царна ца хаьрах а тийша хIана доацаш йола система. Цо хIара кулгалхочунга дисциплина лелайт, выступленеш ара хьалхагIа а кийчволийт кулгалхо.

Бахача наха хьалхашка выступленеш ю парте райкома секретараша, пленума членаша, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама организацей кулгалхоша — бIаь совгIа сaго.

Къахьегамхошца вIашагIбеттабалар дего къоабаддаь тIаийца хIама да района дуккхача кулгалхоша. Цар дог тийшаз, цу тайпарча хIара вIашагIкхетаро духовни гIулакха шоаш бIаьхий беш, политически дешарта дукхагIа духтIабоахаш, шоашта вахар кIоаргагIа довзийташ хиларах.

«Ленински шIаьраскаш» боххой коллективашка дика доархIаш да, царцара безам тIа-тIа совбувл. Цар новкъостал ду района къахьегамеи политически хьинар айдара, сихагIа дIадоах ихе шера план ханал хьалха кхоачашъяра новкъарое еш дола хIамаш, тIа-тIа дикагIа тоалу бахача наха деш дола культурно - бытовой гIулакхаш. Дика информацеш ух парте райкомател райисполкомаген моттигашка яхьа дагардарий, цар дIадехарийн царна эшарийн хьакъехьа.

Районе къоабалъяь тIаийца я шоаш кулгалдеча участкашкарча гIулакхий хьакъехьа кулгалхоша къахьегамхошта хьалхашка отчеташ телар санна йола вIашагIкхетара форма а. Иштта лелаеш я хаттарийн жоапийн сайреваш, юххера а, дукхьал «дег тIара дагабувлаш» а хул.

Парте райкоме чIоагIа теркам тIабохийт кулгалдеча кадрашта идейни кхетам балара, политически знанеш Iомалра новкъостал ду царна, йоаха хоал бу царга КПСС чурчен арахьартен политика дешаех лаьца.

Парте райкоме болх беш я «ХIанзарча этаперча КПСС экономически политика хьрдаш» яхача курсах йола семинарски группа. Цига деша ух предприятей 70 кулгалхо.

Партийни комитетий, юххьанарча парторганизацей оагIонгара дуккха а дукхагIа терко хила езаш ба кулгалхойн специалисташи, къаьстта а хIанз, социалистически доал дара керда принципаш чакхйоахача хана.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаьча торжественни заседане цо доклад ец, КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Брежнева деррига советски халкъа авангард йолча Коммунистически партех лаьца дуцача хана белгалдаьккхад:

«Парте гIулакхашка керттердар — общественна политически кулгалдар. Коммунизм хьалъара лехарашка дIадех партийни пачхахьалкхени органий боал дIахо эргабоахаш тоабелга, цар теркам юкъметтигерча политически, экономически, идеологически проблемашта тIабераабелга».

Цудукъа да тадаш, парте XXIV-ча съезда накъайедача хана, партийни организацей боахамеи политически балха цхьоагIон хьакъедьа ленински дIадехараш хьалхагIа а санна доархIаме хилар.

П. ХОРОШИЛОВ,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропаганди агитацеи отдела инструктор.

ДегIоувлаш латт СССР-ан Францеи юкъе цхьана леладу Iалашдеш культурни гIулакхаш.

Советски автомобильни заводашка болх беш я «Рено» яхача французски автомобильни фирмагара йийца автоматически линеши тайп - тайпа оборудовани. Цхьана Iилма - техническа гIулакхаш лелаяра хьакъехьа яьча согласенега хьежжа «Рено» яхача концерно иштта дакъа лоац Ленински комсомола цIерагIча Московски автомобильни завода генеральни реконструкци еча а. Керда пехаш шоай дерригача низашца болх бе йолаенначул тIехьагIа цун керттерча конвейер тIара хIара шера Iоювргьа 200 эзар автомобиль — хIанзарчул шозза дукхагIа. ХIанз лера хьалъь болаш а кердача поточни линешта кIийле йолаш а бовхе гIинцлоштьераш. Технологически оборудовани вIашагIйоллаш ба советски французски специалисташ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара вытехьа): инженер Ж. Клодино (Франци), монтажа кулгалхо М. К. Петров, монтажникий бригадир И. И. Минин, техник Ж. Кюраль (Франци) кердача кузовной цехо технологически оборудовани дIаоттаера схема Iомаеш ба.

В. ХУХЛАЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ВОЛЖСК. Целлюлозни къьлатеи промышленносте ВНИИ Марийски филиал кхьанта электроизоляционни сорташ, къаьстта шоай тайпара фильтраш хьяра проблемаш тIа а кхыча дешаш тIа а болх беш я.

Дукха ха йоацаш укхаза кийчьяй ВАЗ яхача кердача автомобила зажигане системана электроизоляционни кьлат хьадара технологи.

СУРТА ТIА: институте лабораторе ба йоккхагIйола лаборант Балагушкина Надеждеи (аьрдехьа) группа кулгалхо Алешина Анниеи. Кочиал луттача материалашта целлолозе керда тайпаш хьадера болх беш ба уж.

В. Войтенко сурт.
ТАСС фотохроника.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

КХОМБЕ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН АХЧАН

Республика совхозашеи колхозашеи цхьаболa болх баьб управлене аппарат эргайоахаш тоалреи из лелаярга дIадоадар чухьнахьдаккхарен хьакъехьа.

Цунца цхьана Нохч - ГIалгIай халкъа тIахьожама Комитето яьча проверка гучадаьккхад 1969 шера 13 октябре КПСС ЦК, СССР Министрий Совето «Управлене аппарат эргайоахаш тоалраи из лелаярга дIабода шин чухьнахьбаккхарзи де дезарех» баь соцам республика дуккхача совхозашка, колхозашка кхоачашбаре тIулакх воча хьала тIа хилар. Административно - управленческий гIулакх дун персонал проверка яьча дийнахь дукхагIа йолча совхозашка берригача болхлошка дилача 18 — 20 процент яр. Совхозашка чакхъяьча мероприятенашта шиъе сов йолча балха моттигашта сокращени елга мара лаьрхIадац, управлене системашта пIенхашта эргальеккхар, боахама да еша эIамига подразделенеш дIаяхар белгалдаьдац.

Нохч - ГIалгIай АССР юртбоахама Министерства совхозашка 1970 шера чIоагIъяьча смета тIа административно - управленческий аппарат лелаяра 2,9 миллион сом кьожадаьд. Цхьабакъда, проверка къальеххача бесса, совхозий штаташка дукха ваканти, вIахла на эша должносташ юкъейихьай, из бахьан долаш цу гIулакхашта хьожаль сметни ассигнованеш бIарсанта гушше а лаькъьай. «Нарановский» совхозе 21,4 эзар сом дукхагIа дIадахийтад цунга, хIаьта «Старо - Юртовский» совхозе — 9,5 эзар сом.

Совхозий цхьаболча кулгалхоша управлене аппарата должносташ дIахьараха цига мукъадаьнна нах производстве балха хьожабарахи приказ а техе, фактически уж нах шоаш хиначa, балхаш тIа бутт. Масала, «Нарановский» совхозе укх шера 1 январе денз инженерь - электрика нов. Веджиева сокращени яьр, цхьабакъда, проверка еча дийнахь цу балха тIа вар из, 10 бетта шийна доагIа алапи дIа а ийлаьд.

ДукхагIа йолча совхозаша управлене аппарата сокращени яра чотах мукъадаьнначa ахча ханнахьа бюджете перечислени яц. Укх шера хаь квартала йола плановни задании 368,8 эзар сом долча 15 сентябрь хьатIаккхоачаш совхозаша перечислени яьй 323,4 эзар сома, вешта аьлча 87 процент. «Скотопром» треста «Октябра 40 шу» совхозо задании 11 эзар сом долаш цхьаь цхьай сома перечислени яцар 15 сентябрь хьатIаккхоачаш; юрта боахама Министерства совхозашка — № 1 йолча шурий совхозо — 33 процент, № 2 йолча сома - баьццадаарийи «Автуринский» совхозаша — 30 процент, «Джалка» совхозо — 31 процент.

Республика совхозашкеи колхозашкеи служебни командировкашта кхомбеш дIаахийтад ахча. 1969 шера юртбоахама Министерства 14 колхозой, 6 совхозой, «Грозвино» объединене 4 совхозо, «Консервплодоовощ» объединене 3 совхозо, «Скотопром» треста шин совхозо служебни командировкашта дукха сом ахча дIадахийтад. Укх шера ийс бетта а иштта дуккхача боахамаша бюджетерча совгIа средствош дIаахийтай служебни командировкашта. «Скотопром» треста «Алханчуртский» совхозо шера план 2,5 эзар сом долаш укх шера ийс бетта 2,7 эзар сом ахча доадаьд командировкашта, юрта боахама Министерства «Ермоловский» совхозо шера йоагIа фонд — 3 эзар сом кхаь квартала чакхдаьккхад. «Грозвино» объединене «Братский» винсовхозо шера йоагIача командировочни фонда 7 процент перерасход яьй.

Оттаьь порядок телха а еш совхозашеи колхозашеи республика гаьне ухачаь моттигашка шоай «толкачаш» (гIулакх вIаштIехьдоахараш) ухийт.

«Скотопром» треста «Гвардейский» совхоза кулгалхоша дикка шоай викалаш командировкашка ухийт Москве, Ростове, Новосибирске, Перме, Кутаисе, Горьке, Чита, иштта кхыча городашка хьунеи, кхыйолча «материалашта» отгрузка яра. Укх шера ийс бетта сметал совгIа 1282 сом ахча доадаьд совхозо командировкашта.

Дуккхача совхозашкеи колхозашкеи цхьаккха балхаш чакхдацаш инженерно - технически болхлой, ерригача гIулакх деча персонала къахьегам вIаштIехьдаккхара гIулакх тоадара. Госстатистика органашa чIоагI на ль, ца эша отчеташ уьттаеш дукха моттигаш лийелу хIанз а.

Нохч - ГIалгIай юртбоахама Министерство, «Скотопром» треста, «Консервплодоовощ», «Грозвино» объединеней кулгалхоша управленета дIадедар чухьнахьдаккхара шоай ведомства совхозашта задании яларца кхоачаш баьб, КПСС ЦК СССР Министрий Совета соцам кхоачашйара бе боагIа организаторски болх а ца беш.

Нохч - ГIалгIай халкъа тIахьожама комитето соцам баьб юртбоахама Министерствеи лакхе хьоаьчь ведомствай кулгалхой нов. Полушкин, Топтиев, Хаматханов, Горошко уж кхоачамбоацараш дIадаха, цар ведомстве йолча совхозашка, колхозашка управленей аппараташ эргалька тоалраш цун штаташта сокращени яраш де дезараш чакхдаха декхарийла болба, аьнна.

Командировкашта смета тIа белгалдаьчул совгIа пачхахьалкхен ахча доадарахи сов йола административно - управленческий гIулакх дун персонал лелаярахи «строгий выговор» йойла «Гвардейский» совхоза директора нов. Э. Идрисовеи керттерча бухгалтера Д. Умаровеи.

Хьалхарча шера баьккха гIа

Лоацача хана дикка дегIаяьнай Урус - Мартана района «Гойтинский» совхоза экономика. Дукха ха я тха боахамо ялат, кхыйола культураш йоххара шера задании кхоачашъярах Даьхенга хоам баь.

Ялат керттера рузкъа хилар дика кхетадеш болча тха кхаш лелдераша чIоагIа хьинар тIадахийта къахьийтар шоаш юбилейни шера тIаийца декхараш кхоачашдара, тIадоагIача шерарча хьувкъама лерттIа кард йоллард.

Къаьстта дика хьийкъар боахама кхашка укх шера ялат, хIара гектара тIара 25,7 центнер яьлар тхова. Цо торо хилийтар боахамга планах лийркIачух шозза дукхагIа ялат доха. Иштта совхоза механизатораша Даьхен амбарашка чутеснар 2800 тонн ялат, план 1300 тонн йолча.

Шоашта хьакинначох тIадбаха ба совхоза свекла лелаераш а. Укх шера планах 12,5 эзар тонн мерза овлаш дохка дезаш бар уж, хIаьта хIанале цар шекар доаккхача заводе дIакхачийтараш 15 эзар тоннал совгIа да. КIезигагIа яле а кхы 500 тонн свекла йохка дага да тхо.

Иззал свекла йохка аьттув баргбанар боахама, нагахьа санна из культура кхееча наха агротехника нийса кхоачашъеш хиннацаре. Кхоачамболаш еккар кхашка удобренеш, культиваци, овсар хаянахьа дир. Цудукъа планал дикка тIех а яьхаш хIара гектара тIара 390 центнер мерза овлаш чудера боахача механизатораша. ХIаьта цхьайолча бригадай, звеньяй хьоккхамаш кхы а лакхагIа дар. Иштта Хаджимурадов Доккас кулгалдеча йиъьлагIча бригадe 170 гектара тIа яр из культура. Цу кхай хIара гектара тIара 420 центнер шекара свекла яьлар царна. Укх денешка свекла чуйийца баргба боахама кхаш лелдераш.

Агротехнически дикагIйолча хана дIадийра боахаме гураъ дув ялаташ а. Уж лийркIачул кIезигагIа дукхагIа дийра боахаме. 1925 гектар долча совхоза лаьттах 1550 гектар ялата культураша дIалаьцар, хIаьта вокх лаьтта доакъара культураш йийра.

ЙоагIача тайпара йоакко еш ба боахама механизатораш тIадоагIача шера кхебергболча хьувкъама а. БIаьсти культураш дIаюргйола деррига лаьтта укх шера аха лаьрхIад тха кхаш лелдераша. ТIаккха из болх чехкагIа йистебаьккхача, хьувкъам кIезиг дукха баьнна а совбаргболга хоаш ба уж, цудукъа сихбенна къахьегаш хиннаб уж сентябрь бетта денз. ХIаьта из болх хIанзале чакхбаьнна а хургбар, нагахьа санна тIехьа кхача культураш чуЛ...

Ялат чуецача деношка фуна лаьрхIар хьакъоастаде а из цIенденш кондицега кхоачаде а болабелар тха механизатораш, цудукъа эшачул дукха совгIа дика фу латт тха екладашка. БIаьсти фу ца тоьаш бисачарга из дохка а йиш хургъя тха.

Хоаш да хьайбаш лелдерий тоамаш кхаш лелдераша кийчдеча доакъарах тийша долга. Боахама механизаторий гIулакхашта чIоагIа раьза бе тха хьайбаш лелдераш, хIаьта шоай бехках боахам тIехьа ца бита а гIерт уж. Цар балха итогаш е хIанз а хьалха лале а октябрьски цIей ваздеча денешка рапорт дедар совхоза фермай къахьегамхоша шура йоххара шера план шоаш кхоачашъярах. Пачхахьалкхен пунктошка дIаккхьачай 8720 центнер шура, шера планах йохка езар 8700 центнер йолча.

Дика ка йоалаш къахьийгад фермерча дуккхача доярчаша. Дукха ба царна юкъе шера план меттале социалистически декхараш а кхоачашъяьраш. Къаьстта белгалъяьккха еза Яшурева Зара. Шийгарча 17 эттах хIаранегара итт бетта 2876 килограмм шура яьккхай цо, юбилейни шера тIаийцача декхарех цкха лийрхIар 2600 килограмм мара ца хиннача. Шин доца толамна кхоачашъяьй Гайрбекова Себилас а. Шера яккха лийрхIачул 189 килограмм дукхагIа шура еннай цо лелабеча хIара Iатто.

Ер шу чакхдалалехьа планал совгIа 80 тонн шура Даьхенга дIакхачийта дага я ферма коллектив.

ХIанз ерригa уйлаш хургйолча КПСС XXIV съезда доккхагIа дола къахьегама совгIат кийчдара тIаерзаьй боахама кхаш лелдерашеи фермай болхлошеи. ХIаьта цоаш лаьрхIар кхоачашде кхарагIдаргдолаш шоаш болга дIанзое хьа я хьевхад цар.

В. ДАШУКАЕВ,
Урус - Мартана района «Гойтинский» совхоза керттера экономист.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. 17 ноябрь, 1970 шу.

Йисар кIезига ха я

25 ноябре кулгаш яздаь доал газеташтеи журналаштеи. Цхьацайолча моттигашка партийни организацей новкъосталла периодически кепайоалув доаржадара толам баьккхаб почтаи «Союзпечатеи» болхлоша. Урус - Мартана, МалгIабика, Советски районашка соахк газеташ яздара боарамга кхаьча ца Iеш цхьацайолча моттигашка тIех а баьннаб. Газеташ яздайтара хьалха латтарашта тIехьахе гIертш ба шелковчанащи ачхоймартанхойи.

ХIаьта в зега новкъа доллаьехьа а бакъдоаза лалаш, республика бIарча хьанийчача подписной теркаш 12 ноябре кхаччалца лаьрхIачо укх шера январь бетта хинарех 81 процент мара ца хилар. Къаьстта чIоагIа тIехьайнсай Ножай-Юрте, Гудермеса, Грозненски, Шаьла, Ведана, Наурски, Надтеречни районаш. Цига кулгаш яздара боарам 72 процентал 79 процентал юкъе лел. Вешта аьлча, подписной кампани чакхьяла юхейсача хана дIадоаржаде деза 70 дийнах оюаш доаржалча газетийи журналийи дукхагIа дакъа. Подписной кампани чакхьяла гаргаккхьачча хана эттача цу тайпарча гIулакхаша чIоагIа оарцагIбаха боагIа почтови предприятейи «Союзпечата» отделенейи кулгалхой.

ХIанзчул тIехьагIа ле дезаш дукха хIамаш да партийни изданеш дIайоаржаяра, хIаьта цу гIулакхо къаьстта чIоагIа тIехьайнсай Наьсаргн район. 12 ноябрь хьатIа отташ лаьрхIача цу изданешта кулгаш яздара боарам ер шу хьадолалуча юххье хиначунна цийсбича кхыметтел аханега а кхаьчабац укхаза.

Геттара кIезига уйла тIайохийт централин моттигерен иагирхой изданеш дIайоаржаяра.

Газеташ яздайта юхейсар геттара кIезига ха я бувзама болхлошта. Юхейсача укх денешка деррига низаш оарцагIдаха, ерригa общественни организацеш новкъостала еха еза, тIехьайнсар дIадаккха деза. Къаьстта чIоагIа йоакко е еза партийни, комсомольски, производственно - технически, юртбоахама изданеш дIайоаржаяра.

1970 шера 1 январеца цийсача 12 ноябре кхаччалца хьатIадоагIача шера газеташи журналаши яздайтара лелами йола.

СВОДКА
(проценташца лоаргIаш)

Ачхой-Мартана	84,3
Ведана	79,0
Гудермеса	75,5
МалгIабика	97,5
Надтеречни	79,0
Наьсарен	45,5
Наурски	78,5
Ножай - Юрта	72,2
Советски	100,6
Сунженски	80,7
Урус - Мартана	108,8
Шаьла	79,0
Шелковской	85,0
Грозненски	75,4
г. Грозный	81,0
Республике гIолла	81,0

ПАРТЕ ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХЛОЙ

ПРОПАГАНДИСТ М. И. ДЕМЧЕНКО

Ер ихийтталагIа шу да швейно-производственни объединенеа чуйоагIача № 1 йолча швейни фабрика директор, коммунист Мария Ивановна Демченко пропагандист йола.

ХIанз цо кулгалду марксизма-ленинизма лардий школана. ДиълагIа шу да из школа цо лелаю. Цига шоай идейно - теоретически говзал лакхъеш пхийтта саг ва. Уж ба фабрика болхлой, дукхагIча дакъе коммунисташ, хIаьта берригаш хIана бац аьнна, юкъера образовани йолаш а ба уж. Царех хIаране профессиональни хьашташ, балха а, вахара а опыт, теоретически кийчо тайп - тайпара я. ТIаккха шийй пропагандиста балха тIа. занятешка кийчлуш хилча, из гIулакх ца лаьрхIача а хIан Мария Ивановна.

ДIадахача дешара шера школе денз хиннараш капитализма политически экономи Iомаеш бар. Толамца чакхдаьлар цар дешара шу. Белгалде деза, В. И. Ленин ваь 100 шу дизарна дувзаденна дешара плана керттера темаш Iомаярал совгIа. В. И. Ленина къаьст - къаьста балхаш а Iомадеш хилар. Масала цар Iомадир: «Миштa вIаштIехьйоаккхаргьяхь», «Советски Iаьдала аргIанара декхараш», «Сийлаь - йоккха белам» аха балхаш.

Укх дешара шера уж социализма политически экономи Iомаеш ба. Iомаер конкретни экономика еце а, хIара Iомаеш йола тема шоай предприяте гIулакхашца юкъа гIерт Мария Ивановна Демченко. Цу гIулакхо дешархой политически кийчо лакхъярал совгIа, новкъостал ду предприяте производственни а общественни а вахара юкъе цар хьинаре дакъа лацар.

Шийй пропагандиста балха тIа, дешабагIарашта керда материал луш хилча, цо пайда эцаш яр обзорни лекци а. Бакъда лекцех боалаш бола пайда кхы а дукхагIа худ, — боах Мария Ивановнас, — нагахьа санна лекцена юкъе беседа элементаш юкъе кхувлаш хилча, вешта аьлча, дешабхошта хьалхашка хаттараш а уьттадеш, тIаккха цу хаттарашта жопаш а телаш занити дIахьош хилча.

Дика дIадихьар пропагандиста нов. Демченкос «Капиталнамагара социализмага доалар» яха тема Iомаелга. Ца тема 5 деша йийкъар цо: 1) Социалистически строй хьахилара белгалонаш; 2). Ца хилча хIана илаш капиталнзмагара социализмага доала зана; 3). Капиталнамагара социализмага доалача заман чу СССР-е хинна экономически укладаш: 4). СССР-е социализм кхальарах йола ленински план а, из кхоачашдишта йир а; 5) Социализм хьалъеча пролетариата диктатура доархIам.

Из план дешархошка дIаязйича, дешара пособел совнагIа цар дийшача а, конспект оттайича а бакъахьа хургдола литература дIаяздайтар цо. Цул тIехьагIа мара лекци - беседа дIайоланзар. Дешархоша дика пайда а ийцар цох, хIаьта дикке конспект а оттайир. Мария Ивановнас чIоагIа доархIам за цар конспект оттаяр. хIана аьлча шийй дешархойта кийчча знанеш яларал совгIа, цунна лов хIара тема чулоацам кIоаргга цар кхетабар, лекци дIаязъе, литература болх бе, конспект оттае уж Iамар.

Шийй дешархой санна, Мария Ивановна Демченко ше а даьрхIе кийчлу хIара занятена. «АргIанарча занятешка кийчлуш 4 — 5 сахьат за дIайода са, — йоах пропагандиста. — Эггара хьалха школе дешабагIараша Iомадеш долча дешара пособета хьажа еза, тIаккха нул совгIа дешархошка дешийта рекомендаци еш дола литература Iомаде а деза. Из деррига даь дьлча керда тема Iомаяра план а, лекце конспект оттае еза.

Даим шийй знанеш лакхъеш хьа а йоагIа из. «Пропагандиста долча гIонна» аьнна рубрика хIаль централни а, моттигерча а газеташ тIа, журналаш тIа араьнначa экономически материалашка хьеж, райкома, горкома семинарашка ух.

Шийй партийни декхар — пропагандиста болх — дика кхоачашдеш из хьайоагIа'п хиларах уйх шера цун сурт дикагIболча пропагандисташца цхьана КПСС обкома гийлен Доска тIа хьалтехад.

Р. МАЛЬСАГОВ,
КПСС Грозненски горкома пропаганди агитацеи отдела инструктор.

ПАЙДАНЕГIДАР КЕРТЕ А ЛУВЦАШ

Тха боахам керттерча дакъе шекара свеклан бацадарши кхедеш хиннаб хIанзалца. Оаха лаьтта дукха дац цун — деррига а 810 гектар.

Шекара свекла укх шера тха кIаш лададераша 170 гектара тIа кхеяьй. Хоуш да цу культурана чIоагIа гIулакх доаттаде деанига. Цул совгIа шекара свекла хIанзалца эIамига гаьнаш йолча совний бехамашка дIаювра оаха, хIара аьлча, из лакхе белгал ма дарра, лаьтта дукха дац боахама. ТIаккха уж гаьнаш хIанз дикка лакхъеннай. Цунца цхьана шекара свеклана обработка е а халагIа хул, цхьайолча хана из кертIа чаккъаккха вIаштIехь а дацц.

Оаха лийрахIача тайпара дика ене а из хьийкъаяц тха кханиe шекара свекла. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 410 центнер лаьгий из.

Цхьайолча бригадай, звеньяй хьокхамаш кхы а лаккагIа да. Иштта, Хатаев Iимрана кулгалдеча бригада хIара гектара тIара 500 центнер чуеай шекара свекла. Ши план кхоачашъяьй цун коллективо.

Укх шера 6700 тонн свекла шекар доаккхача заводе дIакхачийта езаш бар тха кхаш лададераш, хIанале боахама кхаьккаб дIаеай 7400 тонн.

Из иштта дале а, хIара шера из лекъе халагIа хулаш хиларах лаккхуш латт свекла кхеарга дIадедар. Цхьа центнер шекара свекла кхкача хьалур 2 сом 80 кепиг мара дац, хIаьта центнер бацадарех лу мах 8 — 10 сомага кхеач, йудухьа шекара свекла тхоай кхашкара цIеньиь дIа а лькхаш цун метта бацадараш кхеде лаьрхIад оаха дIахо йодача хана. Из тхона пайданегIа хургдалга хьахьокх тха экономисташа ьяча анализо. Аьттув хулийташ да цхьакха хIама а. Тха совхоз Аргун лача городах йоал, хIаьта город Грознене гаьна а яц. Цу дерригне тхога йиш хулийтаргъя бацадарши мешта доллаше а бахача накага дIакхачийта. Цу — духьа пятилетка хьалхарча шера план оттаеча хана оаха дIаяздаьд цу шера доккхаш дола бацадараш шоаза дукхагIа — 1 эзар тонн кулийтиата.

Из культура кхею гоизамчаш а ба боахаме. Дика из йоалаш ба цу балхах Магомадова Махьнас кулгалдеча отделене бацадараш лададераш. Дукхача даьхье цу боахамерча Усхаджиева Маликас кулгалдеча звеной хьинарах бацадараш доккхар план дикка тIеткхоачашъяьй совхозо. Планай доккха дезар эх эзар тонн долча оаха мах беча организацешкеи консервни заводашкеи дIачуденнад 717 тонн тайп - тайпара бацадараш, хIаьта сом 817 тонн бехкаб.

Шерагара — шерага боркхагIа хулаш боагIа совхоза хьайбай боахам а. Совхоз вIашагIъеллача 1964 шера цхьа бежан доацар тха доалахьа. ХIанз боахама ферме бетташ 200 ет а кхыдола доахан а да. Цул совгIа кхо тIара оалхадараш лададу ферма а а.

Укх шера Дахненга 100 центнер дулх, 2900 центнер шура, 200 эзар фуъ доккха дезаш бар совхоза хьайбаш лададераш. Цу гIулакха дIадахача шера дика кийчо даьр боахаме. Кхоачамбодаш Iалашдир тIоша а мешта а доакъар, хIаьта аьлки даки ферма гонахье доахан дIаьмаде йиш хулийтара сийна конвейр вIаштIехьаьккхаар. Цу гIуланкха 190 гектара тIа цкъа хIамийча дукхача шерашка тIаьхьа бацаш ю оаха. Цу дерригне чIоагIа лакхйир доахан продуктивность. Из дика хьагойт укх цифраша: дIадахача шера тха фермерча хIара Iатто юкъера лаьрхIача 1722 килограмм мара шура ца енача укх шера дукхьал итт бетта хьккдар 2022 килограммага дIакхачай. Юбилейни шера шоаш тIаийца социалистически декхараш хIанзале кхоачашдаь баьннаб тха дикагIбола доярхаш Хакимова Малика, Нерандова Комета, кхыбараш.

Иштта цар хьинаре къахьегарах тха вIаштIехьдаьннад дулхайола шера план кхоачаш ахаза тIеххоачашъе, 25 тонн шурен 40 эзар фуъ хIаннаш шера кхаччал совгIа дохкъ.

ЧIоагIа тергаме леладу оаха продукцега дIадодар чуттьанакхьа даккхара гIулакх. ХIаьта из цкъаза лакхлур иийсделча тIехь да доаккхаш баьнаш тохх, уж дIадахара мах сарцагIбоал. Иштта укх тIеххьарча шерашка культурай хьуваьаш дикка лакхлуш хиннбале а уж кхееш дIадодар лохдьад. Ялата центнерга дIадодар 27 процент кIеззигдаьд. Планах деагIачух лохагIа да хьайбай продукцега дIадодийтар а. ХIаьта бацадараш сона бохкарах боахама дикка пайда боал.

Цу дерригне хIара шера совбуьлийт боахама хьацула цIена пайда. Укх тIеххьарча пхе шера хкеййттаза лакх а бенна хIанз 80 эзар сомага дIаккхьчаб из.

Дукга хьежжа чIоагIъеш да тхо производствени база, къахьегамхой вахара хьалаш тоадара дукхагIа тергам тIаухийт.

Укх шерашка хьалъэь лький 200 Iатта лаьрхIа боньошца йола механизированни помещени, цхьакха Iаьсий кхай, тайп-тайпара продукци чулоаттае массекх силад, хий чулаца Iам баьб, кхай тIа болх бечарна цIенош дахьд. ДIахо йодача хана совхоз керттерча дакъе бацадараши соми лелабеш халийта даго долаш хьалъэьй оаха консервни цех а.

Хьатiаккхоачаш латт керда пятилетка. Цун хьалхарча шера кхы а лаккагIа толамаш дахара хьинар яхе ца деш къахьегаш ба боахама кхаш лададераш фермай болхлой.

ДIадиййаз деррига гурахь дув яьат. ХIанз эйба лаьрхIа тIеххьара гектараш лаьтта оахаш боахк тха дикагIбола трактористаш Далаев Салауди, Малаев Зайнди, Ахмадов Буку. Шоашта тIаIилла гIулакх тешаме кхоачащеш ба уж, хIаьта иштта тешаме да цар тIадоагIача шера кхебергбола хьуиикъам лакха хургболга а.

Л. САЙДАЕВ,
Шалой района «Южный» совхоза директор.

«Малгобекнефть» НПУ кхоалагIча промысле цо хьинаре къахьегарах дика доархIаш ва промысла комсомольски организаце секретарь Н. Н. Шварц. Мехкдаьтта доаккхача операторашта юкъе хьолха латтарец ва из. Массехк общественни болх бу цо, ше болх беш волчашекъ Грозненски мехкдаьтта техникуме деш. Иштта хьинаре къахьегамхо, дика общественник ва оператор А. И. Колесницев а. Комсомольски организаце комитета члени, промысла физкультура комитета председатель ва из. Уж декхарш а дика кхоачашду цо.

СУРТА ТIа: (аьрдехьара ветте хьа) гейтара пособа кийтьеш ба А. Колесницев, Н. Шварц.

И. Попова сурт.

ДИКАГIЙОЛА ОПЫТ—МАССАНЕНА

Укх деношка хадаьвашка яхоначарга «Сельские зори» яхача журнала ноябрьски номер. Цу тIа журнала механизатора, хьайбаш лелабечуй, соми кхоачаш кхеераштa дуйне пайдане хьехачени цоровга.

Дагестанен Нохч - ГIалгIайчен укх тIеххьарча шерашка дукхагIа кхаде баьннаб дуга. Из кхерда культуре кхееча цхьазолла толамаш а даьхаз пар. Кхы а лаккагIа дола толамаш дахара дуга кхеделий къахьегам ийса вIаштIехьбаккха безз, дикагIйола агротехника балха юкъеяхьа еза. Из иишта де деза ха безам болчо В. Талалинен, М. Абузовен статьяш ешар лов тхона.

Терким тIаовзш я Дагестански ютбоадами института профессора Н. Золотаревен ВНИИВС профессора М. Хатинен, иштта кхыча сотрудникашца кхаьь «Неолин—эффективни препарат» яха статья. Город Хаймове хьельча цу препаратах Дагестане пайда яйшб. Ча-гарзаца къовсам лоаттабара из чIоагIа дика молхаш я. Цул совгIа укхаз душ цу тайпара препарат иншта кийчъе еза, цох кийсо пайда эхара хьехам лу.

Дагестани Нохч - ГIалгIайчен хоамаи республикаш я. ДIайха хиш дукдулаш дукха моттигаш я цига. Цу хих пайда а эцаш бIарчача шоьи бацадараш кхедара тешлиаш хьалье йиш я. Цу дакъе цхьайола опыт Iоаьй цу республикашка, цхьафаьхьа, дудаула ча дIайхача хих хIанз а геттара кIезига ва пайда. Цох лаьца статья я журнала тIа.

ЧIоагIа дика статья я Гудермесски нефта боахама управлене начальнника А. Ермолаева язъяр. «Комсаш дIа ца къоьлаш ют» ялаш я из. Комсаши соми лелабераша дика хоаш да комсий гешаш Iа даккхийтара дIакъовлаши, гIанкха бIаьстa уж мукъайоалаши мел къахьега дика. Автора цу статья тIа белгалдоакх ше ца доа шеций ловак доле хомсий сорташ дIа а дуьш уж кийсача агротехникак кхееш хуле цу халача балхех механизаторий мукъбаха тоьо хилар.

Укх статья тIа дIаязъ дегайойтта безам бар се тха зоналенц журнала хадулга 25 ноябре чаккхдоаллига. Укх деношка кхьачча хоамах гучадаьннад Нохч - ГIалгIай республике хIанз а 358 экземпляр мара журнал из ца деьлта. Из геттара кIезига да, хIана вьалча тхо журнал массене читателей лаьрхIа ма-дий. Геттара во латт «Сельские зори» журнал яздента Ведано, Гудермес, МалгIобика, Надтеречни, Ножай - Юрта районашка.

С. ЧЕРВОНЫЙ,
журнала отдела редактор.

Дика ХОАМАШ

КАСС XXIV съезда сийна социалистически кхье даьккъа Новогрозненска мехкдаьтта чаккхдоахача завода дукхача установкай коллективана хIаьнвлеза кхоачашъяьй укх шера хьалхарча 11 бетта план, эггара лаьхха 11 бетта задани кхоачашъяьй из. Колесникова, Ларкис, [redacted] керте латтаза установкай технологгаш. ХIаьнаехьа мехкдаьтта сийрда продукци арахеара шера план дукха хIама ца оатташ кхоачашъяьй цар. Укх деношка 11 бетта задани кхоачашъяьй Н. Ф. Чурсунов, И. В. Большинов керте латтача коммунистически къахьегама сийлен цIе лелоча установкай коллективана а. Ер бутт боалехьа цар планал совгIа арахецаргья итташ ездари совгIа лаьхха продукци.

Л. БАГРИНЦЕВА,
тха штате йоаца корр.

●

Пятилетка тIеххьарча шера «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешта юкъе хьалхара моттиг дIа ца лоцаш хьайоагIа Грозненски химически комбината коллектив. Товарни продукци арахецара пхе шера план 12-ча ноябре кхоачашъяьй цо. Шу чаккхдалалехьа планах лаьрхIачул совгIа арахецаргда бIаьн зараш соний мальд фенол, ацетон, полиэтилен, кхыйола продукци. Продукцена реализаци пхе шера план укх деношка кхоачашъе лерхI комбинатa химикеша. Къаьстта дика къахьег В. С. Воудо кулгалдеча спирт арахоячча цеха коллектив. ПхалагIча ноябре декъ ердача пятилетка чекхъ къахьегам а ю,

А. РОМ[illegible]ВА,
Грозненски химически комбината планови отдела начальник.

●

Парте аргIанарча XXIV съезда сийлесина пакъабалара вай республике эггара хьалха инициатива дIайолаьча А. Шерипова цIерагIча Грозненски нефтемаслозаводе 11 бетта план эггара хьалха, 12-ча ноябре, кхоачашъяьй Д. А. Горелкиной керте латтача № 40 йолча установка коллективо. ХIаьнвлехьа планал совгIа установка технологеша арахийцай бIаьн тоннаш продукци. Установка технологически режим массала лейса а лелаеш, дьинаре къахьегарна белгалбаьлла ва коммунистически оператор Петров Виктор, оператор Коваленко Владимир, оператора гIонча Бельдинов Джамиль, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЭН[illegible].

●

Мехкдаьттахой хьашташ кхоачашдара къовсам лоаттабеча «Старогрознефть» НПУ транспортни контора коллективо пхе шера план хIаннаьлехьа 106 процент кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 11,8 процент тIеккхоачашъяьй цо, хIаьта мухь дIа-ийла кхакхьарга дIабода мах планах лаьрхIачул совгIа 3,3 процент лохбаьб. Из бехьан долаш укх шера пачхаьлакхена кхоаль ийчь 65 эзар сом да. Уж толамаш доахача белгалбаьнна дика къахьийгад водителаша С. Ткаченкос, А. Иваненкос, Р. Исаева, У. Гухаева, трактористаша Э. Салимова, Э. Дабуева, кхыбараша.

А. ТИЩЕНКО.

●

Республике доаккхача мехкдаьтта боараш тхьо киадаеш тоннага кхачийтара инициативе дIадолаьча «Октябрьнефть» НПУ мехкдаьтттахоша укх деношка кхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара пхе шера задани. Пятилетка хIададахача дарь шерех итт беттел планал совгIа даькка «Iаьржа дошув» 167 эзар тонн я. 1965 шера доаккхаш хинначул 3,8-зза дукхагIа да укх шера доаккха мехкдаьтта. Пятилетка шерашка планах лаьрхIачул совгIа реализаци яь продукци 2149 эзар сом мехах я. Пхе шера къахьегама овсарле 3,8-зза лакхъеннай. Планах лаьрхIачул совгIа пачхьалкхена баь пайда 3240 эзар сом да. Рационализатораша кийчъ а ъь производствани юкъейаькхьача рационализаторски предложенеша ах миллион сом пайда баьб.

Уж толамаш доахача эыржача социалистически кхье хьалха латтачарех я Л. И. Крутлов керте латтача телемеханизированни промысла коллектив. Цига хьинаре къахьег операторашa В. Андриника, Б. Вреславске, Х. Юсупова, кхы дукхачар а.

М. ГОЛЬДЕНБЕРГ.

●

Ди тIехьа къахьегама темпаш лакхъеш къахьег укх шера Грозненски тепловозникаша. Ер шу доладелча дейз вар дIа-юда йогай беза мухь тIабола 216 поезд, царца планал совгIа дIабихьаб 130 эзар трин калкъа боахама мухь. Укх деношка къаьстта дика рейс йир тепловоза машиниста В. Белива. Цо цхьан рейсах нормал совгIа дIабикьар 1107 тонн мухь. Байнача бетта цо кхолаьд 2 тонна 500 килограмма дизельни доаггор. Иштта дика къахьегаш ва тепловоза машинист В. Шилимоев. Цхьан рейсах цо задане совгIа дIабихьар 730 гаргга тонн мухь, хIаьта октябрь бетта кхоаьь доагор 1231 килограмм я. Царел тIехьа ца бусаш хьинаре къахьег тепловозий машиниста С. Бокова, Т. Беликова, кхычар.

Г. АНОХОВ.

Ф. ЭНГЕЛЬС ВАЬ 150 ШУ ДИЗАРГА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ПРОЛЕТАРИАТА ХЬЕХАРХО А ДОТТАГIА А

«Маркс веннача тIехьагIа дIеко Энгельс ше цаI хиннав европейски социалистий хьехамхо а кулгалхо а... Шеддаь хьанийдаьд цар ньыннеча Энгельса знаний опытеи вIаьхийча гIанзара».

В. И. ЛЕНИН.
(Биззa соч., гул., т. 2, оагI. 13).

...ДIаухаш лаьттад дIанхача бIаьшерен деаткъалгIа шераш. Ах бIаь шу гаргга, хьа дIанкай болхлой класс идейни кийчъаь, цул кхоачаш дезараши уж кхоачашдара накъаши белгалдаь хьехам Iилмаи коммунизма пионераша дIабоалабича гIоне. ХIаьта болхлой болам эггара ноагIа дегIадаьхача мехкашка бокхъала а бола ииз, общественни вахара лоархIамера фактор хиина дIа а эгаб.

1871 шера хиннача I Интернационала Лондонски конференце тIаийцай хьал долча классий коллективни Iалдала класс сиина духьал йоалалургъал пролетариат къаьстта ший лоIамерча политически парте чу из вIаштIехьалча мара яхиш белгалдаьхьа резолюци. Цу тайпара йола хьалхара партеш хьахиннай Маркс дийна волча хана а — Германе, тIаккха Франце, Австре, цхьайолча кхыча пачхьалкхешка. Из процесс къаьстта чIоагIагIа йолаеннай 80-гIа шереш юкъе дахачул тIехьагIа. Социалистически болхлой партеш хьаяй Бельге, Испане, Швейцаре, Голланде, Къилбаседа Итале, Швеце, Норвеге, Дане. Социалистически организацеши группаши хьахиннай Англе, США, Россе.

Энгельса къонахкъей кхоалагIа шу хиниад Маркс дIаваьиннача хана. Цо шийна тIачча дийзад дукха а хали, чоалхане, тайп-тайпара дола гIулакхаш: «Ший сийлахьоккхача доттагIчун керттерча произведене—«Капитала» II-гIаи III-гIаи томаш кепатоха кийчдаь доахилга, маркситски теори дIахо дегIайоллаелга, Iилмай социализма керттера произведенеш мехка юкъе дIайоаржаяра йоакхоелга. Цхьабакъаь, хьалхарча аргIагIа Iалашдииза даргдоацаш хиннад. Энгельса ше белгал ма даьхара, «Маркса кабинете массе а мехкашкара шоай лоIамегIа вIашкачха дуккха бувзамаш дIа ца доалийташ дутилга». (К. Маркси Ф. Энгельси. Соч., т. 36, оагI. 118).

Энгельса корреспондентех хиннаб 1848—1849 шерашкарча революционни тIемашка, I Интернационале хиина къовса соратникаш а, сел дукха ха хьалха я боацаш болама юкъе баха къона социалисташ а. Энгельса царна йоашхиш хиннай философеи политически экономеи чоалханера проблемаш, партейни программаш уггаре новкъостал доаттадаьд, тактика лелаш хьакъехьа де доагIа гIулакхаш хьалхалаьхад. Цо иийс а еш, кепаетта вIаштIехьаьккхай француски, английски, итальянски, кхыча меттала а Маркса произведеней а ший балхий а переводаш, царна лаьрхIа йола дешахIалхеш язъеш хиннай.

Пролетариата къовсаме теори практикаи эргэрга доле дукха а дешаш дувиань хиннача, дIа-хьа кхдеьия Iалаьмате дукхача къахатех Энгельса хулаш хиннай социалистически партеша беча балха, дунен болхлой болам дегIаахарга аьнинн еха керттерча средствех ваI. Цу тайпара йола кхы средство кепайоаьш хиннад. Цо оилда а беркате а дакъа лаьмад цу хана дукхагIча европейски мехкашка арадийнича социалистически газеташкеи, журналашкеи, царга гIолла пропаганда еш хиннай марксизма лоархIамегIча положенешта, Iилмаи коммунизма идейи къовсам лоаттабеча пролетариата дукхача наха юкъе кхиьай.

Болхлой классови сакхетам дегIаахаро чIоагIагIа хилийтад уж интернационални цхьоагIонийн тIалесташ хилар. Тайп-тайпарча мехкий пролетареш шоаш ду гIулакхаш цхьана тардолийташ дари тIаккхуш хиннаб. ХIара йоккхача стачках дунен халкъашта юкъера событи хулош хиннай. Забастовкаш ерашта новкъостал дара камланех боккха ииз бола солидарноста демонстраце хулаш хиннай. Энгельса ма мотта гIо деш хиннад дунен халкъашта юкъера пролетарски бувзамаш чIоагIдараи шердарии, социалистически партешеи болхлой организацешеи цхьана еча выступленешта.

Цу шерашка Энгельса кIаьдлалар доашаш революционни болх беш хилара къаьгтача масалаех ваI да Париже хиннача дунен халкъашта юкъерча конгрессана юкъезеша событеш. Из гулъелга дагIа а лаьця, дIадоладьба дукхача социалистически партеша. ХIаьта а оппортунистически реформистки элементаш, дунен халкъашта юкъерча болхлой болама кулгалдар дIалаца даггаха, конгресс кийчъелгев чаккхйоаккхилгев шоай кара кхоачашде гIертай. Энгельса цу сахьате бIаргабайнаб из кхерам, тIаккха, деррига гIулакхаш дита а дита, Ленина цхьан кхыча хIаманца тардолийташ ма аллара, эIамига сег санна тIема юкъе чу а хийлдав из. Из къаьстта а чIоагIа хьинарен деналеи хилар бахьан долаш юкъагIдаькхад реформисташа кхоачашде лийрхIараш, хIаьта уж, гайнабоах бешбараши расколникаши ма хиллара, дерригаза мехкий болхлоешта хьалхашка гуча а баьхаб.

Дунен халкъашта юкъера конгресс хиннай Париже 1889 шера июле. Шийна юкъера дукха дукхагIбараш маркситаш а болаш хиннай из, хIаьта Iилмаи социализма чулоацам бола решенеш тIа а ийцай цо. Керда, дунен халкъашта юкъера объединени — ШоалагIа Интернационал хьахилар дIадоладеннад цуцца.

Пролетарски интернационализма идеи дIайоаржар ше къаьсттача маIане хилар лийрхIад Энгельса. ЦIаьхха ца хоаш хинна хIама дац Парижски конгресса решенешта юкъера цо къаьстта белгалъеш хиннараш I Май дензарахи 8 сахьата балха ди хилийтара болча къахьегамхой къовсамахи йола резолюцеш хиина дилар. Энгельса эггара хьинкерагIча тайпара дакъа лийцид дукхача мехкашка ЦхьоалагIча Мая демонстрацеш кийчъеча юкъе, хIаьта 1890 шерагара 1894 шерага кхаччалца Лондоне даим наречха хIара демонстраце хулаш а хиннав из. Цо чIоагIа раьза а волаш белгалдоакхаш хиннай европейски континенте майски манифестацеша тIа-тIа дукхагIа болхлой юкъеузаш хилар, цунах къовсам лоаттабу пролетариат низ кхоачаш а кхогаенна а хилар лийрхIад. Энгельса белгалдехад «болхлой классо политически овлал дела Iалаш ма диитте а моллагIча тайпара дола къамий барт ца хилара бахьан дIадаргхилар» (К. Маркси Ф. Энгельси. Соч., т. 22, оагI. 420).

Энгельса теркал ца деш дусаш хиннадаи из ле а кхы яле а йолча формехьа болхлой болама юкъе гучадийнна хирцахьара гIулакхаш а. Эггара хьинарегIча тайпара духьал воалаш хиннав из моллагIча тайпара лесте а марксизмана тIеравлестараша. 90-гIа шераш доладенача зана германски социал-демократена юкъе баварски организаци лидер Фольмар херте хиннача реформизма корта айбиеш, Энгельса ший немецки доттагIашта могадеш хиннад Германски ниверe реакционни режимана революционни къовсам лоаттабара меттел кагий гIулакхашка баьнарий революционни гIулакха зене йола тактика хоадам болаш гучайоахилга. Цу тайпара дола оппортунистически хьесапера, лоадам боаца гIулакхаш дайта а ца гIерташ, чIоагIа революционни тактика лелаелга, доал деча классий политика халкъа духьаларча чулоацама хьинаре критика елга, болхлой класса а беррига къахьегамхой а хьашташи бокъонаши майрра лорлелга, пролетариата юххера а кхоачашде лерхIараш гучахьа дIакхайкалелга могадаьд Энгельса.

«Социал-демократически филистераш» духьал лестаьй цо ший кепайоалон выступленеш а, марксизма эггара баштагIча дIадех йола цаI — пролетариата диктатурах бола хьехам лорабеш хьал а кхоабаш, 1891 шера Энгельса цIенхаштта критика яьй Германе социал-демократически парте кердача программа проектана. Эрфуртски съезде ювца езаш хиннай из программа. Цо критика яьрех да «цу мехка идиллически-машарерча нахъъаш... республика чертел коммунистически общество а оттае йиш я» (К. Маркси Ф. Энгельси, Соч., т. 22, оагI. 238) яха аллюзеш шоашта кIал кIийхе йоацаш хилар. Из критика яр бахьан долаш оппортунистически тайпара хиина эггара лоархIамегIера гIелаташ дIадаьхад.

Марксистски болхлой партел совгIа, оппортунистически ярош а тIехьа кхы а массехк социалистически организаци йолаш хинача Францерча шийна тIехьарчарна Энгельса хьийхад, принцип йоаца бартаухилга а ца леладеш, революционни марксизма принципел цхьаккхе гIа тIехьашка а ца буиллаш, моллагIаш дале а къовсам боллаш дола де лерхIа гIулакхаш (социалистически кандидат харжар, цхьана ю демонстрацеш чаккхъяхар, к. кх. дI.) кхоачашлара гIаухийта вилаш вIашагIдетта гIерталга.

Барта гIоргвоацаш хиннав Энгельс болхлой болам кийчо янза дола авантюристически гIулакхашдара ньаь тIа лостабе гIийртача аьрдехьарча элементий хьекъехье а. Цо хоадам боллаш чIоагIа бехке яьй, къовсам боллаш дола хьелаш теркал а ца деш, хьем боаццаш чекха массане а юкъара стачка чаккхйоаккхилга дIадекаш хиннача, парламентски трибунах пайда ийбарах оппортунизм лийрхIача германски социал - демократерча «къоначар» группа. Пролетариат политически къовсама юкъе дакъа лувцаш хилара духьалийнна, пролетариата диктатурех ше къаьстта йоля пролетарски партии хиланза яр ца хилара мукIарал ца деш хиина анархистски группаш кердача Интернационала конгрессашта юкъе ца йитара оагIонгахьа хиннав Энгельс.

Дуиккхача болхлой болам дегIахкудара йола цIенхаштара новкъарле лийрхIай Энгельса иштта цхьайолча, къаьстта а Англерчеи США-чеи социалистически организацей сектантски тендепцеш а. Цо къахетам боацаш критика еш хиннаб цу организацей лидераш та — марксистски теори догматически тайпара кхетаеш хиларах, даим белгалдаьхад марксизм — догма а йоацаш, гIулакхаш миштаделаде деза хьехаш бола хьехам хилар. Догматически тайпара, хувцалуш йоацча формулайи положенейи гуллай санна из кхетаеш хиларо новкъарле ю къахьегамхой шерра Iилмаи социализма оагIонгахьа бехара.

Реформизмаи сектантстваи беррига кхерам шьора яхета а беш, моллагIча тайпара йийиче а уш гучаювларца хоадам боллаш къовсам а лоаттабеш, Энгельс кIоарга тешаш хиннав болхлой класса низех, из еррIгача халонех лоархIалургхиларах, цуньга шийн лидерий теоретически а практически а гIалаташ дIадоахалургхиларах. Германе социалисташта духьалара ше къаьстта дола закон чаккхдоахаш хиннача, парте къаьсттъахъстача кулгалхошта юкъе оппортунистически, ликвидаторски, тенденцеш гучаяьннача дийне а Энгельса, царна нийсса юхадухьал а волаш, белгалдаьхад парте нуцIерерча членашна деш хинна хьехкашторa гIулакхаш. Ше болхлоех ветташаларо, цу дакъе эггара тIехьагIа 1893 шера аьхки Англера Европейска континенте ваххача хана веттаваларо, кхы а мосаргIа тешаваьв цо къовсам лоаттабеча пролетариата массай ше беш хинна мах нийса хилара. «...массаш бокхъала а дика я — дийцад Энгельса шийна хетаденнараш, — „Цу тайпарча наха ца долла хIама а дулургда, бокъале а шоаш ираз долеш хеташ царна къовсаме мара...» (К. Маркси Ф. Энгельси. Соч., т. 39, оагI. 113).

Дунен халкъашта юкъерча болхлой болама кулгалдара дукха халонаш йола декхараш кхоачашде дезеш, тIехьагIа Ленина шиние, Маркссеи Энгельсеи, бола вьния цIи лаьккхача «Капитала» II-чеи III-чеи томаш тIа бола бе а безаш, нелла ше мукъа воацаш хиннавале а — из деррига хиннадале а Энгельса хо хьестаде шиЙ теоретически декхараш дара а. Хьалха латта болхлой марксизма кхетаме ллебара, Iилмаи коммунизм утопически кагабуржуазни социализма тайп-тайпарча формаел котъяккхара юкъе хьаьстта а бокха лоархIаш болаш хиннай цу шерашка цо кхъаь произведенеш — «Дезза къаьст-къаьстача наьха доалахье, пачхьалкхе хьахилари», «Людвиг Фейербахи классически немецки философе чаккхои» (1886 шу).

Цу книжкаех хьалхарлар цу хапарIа социализма керттерча сочиненеех цаI лийрхIад Ленина. Цо Iалаьйите доккха дакъа дIадаьад истори материалистически кхетадара проблемаш вIаштIехьъяхара юкъе. Дукхьашха цу тIа систематически сийрдаьхай адамий исторе кхьанцара этапаш, тайп-тайпарча общественно - экономически формацешка дезалий стнонeнеш дегIаахар хьахьеккхад, классаш хIаланехьара общество вIашагIкъестара процесс, къаьст-къаьстача наьха доалахьен классаш хьахилар гучадьяккхад. Пачхьалкхе хьахилари цун чулоацамии боашха а боашхаш, Энгельс дух дIа вьннав коммунизм йизза котъьалча из дIаялаиза юсарг ца хилара: «ХIама хьаделга хIаьа хьалдешбарий кортамукъарча, цхьатарра бокъонаш йолаш йолча ассоциаце ларда тIа кердача тайпара вIаштIехьдоаккхаргдолча общества ерriga пачхьалкхен машина дIайохийтаргья цу хана из бокъонне яийта йоагIаш хургйолча моттиге: ширача замалахьарча хIамай музее, йоачIаргацен бордагогорнц вIайнй уллуи а йолаша» (К. Маркси Ф. Энгельса. Соч. т. 21, оагI. 173).

«Людвиг Фейербахи классически немецки - философе чаккхеи» яха книжка хетадаьд марксизм хьахилареи дегIаахареи исторена. Энгельса бакъдай дIаоттаду марксистски философи цул хьалхатIчарча еррига философски системаел принципиальни эргагIа хилар, къовсам боллаш йоацця диалектически исторически материализма керттера принципаш.

Энгельс дийна волча хана а цуй шакеке а болх массехказа арайаьннаб, дукхача меттайла баьккхаб. Царца кхетам а телаш кхеньа пролетарски революционерий бIарча ноакхаленаш.

Дунен халкъашта юкъерча болхлой болама хьалхешхара Энгельса тIехъъяьнна йоккха сийле я пролетариата революционни тактика вIаштIехьъяккхар. Из дош дийцад цо ше вахаш даьккхача тIеххьарча итт шерарча ший дуккагIа произведенешна, цхьабакъьа, къаьстта а дика цхьалхадоаккхаш дийцад ше дIа-хьа ядеча каьхаташка. Эш - эшача оагIора лестаьу тактика хиланза ярг ца хилар, хIара мехка къаман а исторически а хьакъехьара башхалонаши кувцалу къовсам боллаш дола хьалаши цIена теркалданза дарг ца хилар белгал а доахаш, Энгельса формуле ерзаьй хIара парте ше деча гIулакхашка кулгалде делаш йола керттера принципальни положенеш. Из — къовсаме легальни а легальни йоацча а средстваех пайда ийбелгаи уж нийса кхьаьне гарйоачийтилгеи; болхлой класса дукхача наьха организацешкара (цар дакъе реформистски кулгалдераш а йоацаш), ахархошта юкъера, хьалхарча аргIагIа къегIа долча тIоашта юртбоахама пролетариатаи юкъера болх; оппозиционни партешлаш марксистски къаькъаш луцаьла йолча социалистически группашцея барта ухилга (шоаш къаьстта шоай лоIамегIа хилар меттахьа а дуташ, шоай принципашта тIера а ца юлаш хилча).

Из дийна волаш тIеххьара кепатехача балха тIа — Маркса «1848 ш. денз 1850 ш. кхаччалца бола Францера классови къовсам» яхача книжка кердача изданена йолча дешхьалхе тIа — Энгельса юш Парижски Коммунал тIехьагIара пролетариата къовсама опыт. Цо белгалдаьд, пролетарски революци котйоалалургъяни дукхача къахьегамхой массаша цуна юкъе дакъа лоацаш хуле мара, аьнна, цIаьхха а дьалхадьаккхад революционни ситуаци хинна хьалхеяра авантюристически выступленеш мегарг ца хилар. Нийса а долаш, буржуазни Iаьдал болхлой кара ца далийта низаш де гIертаргхилар а лерхIаш, Энгельса пролетариата хьийхад революцира йола бокъо цхьаккха дича а карара ца йоалийтилга, хайза цо даиза ца доале юхадухьалара низаш дера нийча дулга.

Дунен тIа хиина а бац, болаш а бац шийна лард еллараш Маркса Энгельси хиннача Iилмаи коммунизма санна исторе беррига лелама хоадам беш йола влияни лоаттаь кхы хьехам. Вай деношка а шоай лоархIам байнабац коммунистически болхлойни болама программни тактически делиай хьакъехьарча цар кIоаргача идейи.

ХIанзарча хана а биза меттахьа бисаб, масала, XIX бIаьшере чаккхйоалача хана Энгельса вIаштIехьъяьхача пролетарски интернационализма ларда тIарча, социалистически партешта юкъе вIашийн лелачеча гIулакхий принципай лоархIам. Дунен халкъашта юкъерча вIашагIкъетара формаш эттача хьалага хьежжа хувцаяла йиш йолга а лерхIаш, цо тIагIертадаьд пролетарски партеш идейни цхьа барт болаш хиланза ярг ца хилар. ДIаккхача бIаьшерен 90-ча шерашкарча къовсам болаш долча хьелашка Энгельса хийтад хьала чIоагIа централизованни йола Интернационала организаци хьаелга эшаш ца хилар. «Конгрессаша хьалкхоабе мукъа йола объединени, шоай лоIамера контакташ — из кхоам болаш да вайна котало Iалашъяра», — яьхад цо. ХIаьта пунна цхьан хана белгал а даьхад «юкъара позицеш хувцам болцаш болаш хила езилга» (К. Маркси Ф. Энгельси. Соч., т. 22, оагI. 426), хIаьта конгрессий решенеш массе а доакъошхошта низ болаш хилаза ергйоацилга а. ХIара социалистически парте ше ду гIулакхаш де деза бIарчча хьайица болча дунен халкъашта юкъерча болхлой болама хьашташ теркал а деш, партешта юкъе леладу гIулакхаш вIаштIехьдоаккха деза йизза цхьатарра бокъонаш йолаш хила ларда тIа.

Дерригача цивилизованни дунен тIа Маркса тIехьагIа эггара толашагIа вола Iилмахо а цу хана пролетариата хьехархо а Энгельс хилар яьхад Ленина. Карл Марксаца цхьана Фридрих Энгельса дард еллай сийлахь-боккхача революционни хьехама — къовсам лоаттабеча пролетариата котаIонаш йоахьча идейна герза.

Борис ТАРТАКОВСКИЙ,
исторически Iилмай доктор.
(АПН).

Вишневский Александр Александрович — СССР АМН действительни член, СССР медицински Іилмай Академе А. В. Вишневскин цІерагІча хирурге Институте директор, 1970 шарахь СССР Пачхьалкхан премин лауреат.

В. Созинова сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛОАРХІАМЕ ГІУЛАКХ

Халкъа боахаме электрически тепловойн энерги кхоабеш дІаухийтыта вІашіІехьдаккхари энергоресурсех шоалагІа пайда эцари бокхь лоархІам болаш гІулакх да. Парте ХХІІІ съездо хьалхашка оттадьча декхарашта юкъе кертерчарех да уж. Производстве кхоаль килограмм доагор, киловатт-сахьат электрически гикакалори тепловойн энерги вІашкатехача итташ эзараш хул. ТІаккха цо торо хулийт дІадоаир кІезигагІа а долаш дукхагІа продукци араяха.

1970—71 шерашка гурахьи Іайхи халкъа боахам электрически тепловойн энергеца ІалашІбара хьакъехьа укх шера 22 июне ооцам бахь СССР Министрий Совето. ХІаьта из соцам кхоачашбе декхарийла яь министерствашй ведомствашй. Цу дакъе чІоагІа лоархІаме да долаш дола кхоачамбоацараш хьагучадахара халкъа уІехьодаме комитетия оарцагІдаьккхар.

Шоай болх дика вІашіІехьбаьккха лелабу йоккха опыт йолча республикански Грозненски городскойн халкъа тІахьожама комитетаца. Энергоресурсех пайда ийбеча дукха кхоачамбоацараш гучадаьккхад цар. Из бахьан долаш эзараш киловатт-сахьат энерги кхоьый.

Эггара дукхагІа Заводской районе я промышленни предприятеш. Цунга хьежжа электроэнерги а эш царна. Цудухьа районе халкъа тІахьожама комитете лаьрххІа штаб вІашагІъеллай. Цу штабо энергоресурсех дикагІа пайда эцара тІахьожам лоаттабу. Штабе чубоагІа энергосистеме бахкаш а даь йоккха опыт дола энергосбыта инженераш ин. Краснов, Шинов, Решин, энергетикаш, производственни № 1 йолча гІишлой материалий комбината керттера энергетик Дьяков, радиотехнически завода керттера энергетик Чубенко, Грозненски ашпабетона конструкцей завода энергоцеха начальник Сафронов, кхыбараш. ДІадахача гуйран-Іан селонах техкача цхьайолча предприятей энергослужбай балха да йиш йоаца кхоачамбоацараш, энергоресурсех пайда эцара бокъонаш телхаш хилар гучадаьккхар. Уж я «Чечингстройтранс» объединени, вохкІагІча треста МУС-1, гІишлой механизаци управлени. Кхьаьстта энергех пайда ийбелга телхаду, электробоахам воча хьала тІа лелабу Грозненски городской рынке. Цу гІулакха бехктокхаме саг ваи цига, дукха эзьа электроэнерги йоаю. Ерріга дІаухийтача электроэнергех кхоаладагІа дакъа эзьа йоаю.

Цига фешара сеташ, чура электроустановкаш геттара воча, вешта аьлча, аварийни хьала тІа ер. Лора на дой ток теха саг вер е цІи ялар кхерам бар. Цудухьа уж кхераме кхоачамбоацараш дІадаккхалца рынка ток дІа ца хецаш сецайир. Цул тІехьагІа мара оарцагІбоалазар рынка кулгалхой.

Грозненски ацетонови заводе а электроэнерги хІезига кхойора. В-12 яха витамин кийчъена цела электродвигателаш биззза боля байтадар. Цудухьа 90—100 эзар киловатт-сахьат энерги йоерга зехьа. Воча хьала тІа, вешта аьлча, кьайлаяхаьза яр проводаши вІовхалах пайда ийбу оборудовани. КПСС Заводской райкома бюрос цІенкхашта бехктокхаме ээаб ацетонови завода кулгалхой.

Штабо КПСС РК промышленни отделаца цхьана электроэнерги хьурмат ца деча дукхача предприятей кулгалхой даьнаш шоай заседанешка лаьрхІа дийцад. Из бахьан долаш дукха кхоачамбоацараш дІадаьхад. Цудухьа 9 бетта Заводской районе предприятеша 6,4 миллион киловатт-сахьат электрически 200 эзар гикакалори тепловойн энерги кхоьый.

Укх шера хьалхарча кварталах электроэнерги кхоара тІехьарча социалистически яхье республике шоллагІа моттиг яьккхар Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводо. Цо кхоьыр 0,5 миллион киловатт-сахьат энерги. ШоллагІча кварталах из моттиг кхьачар Грозненски ашпабетонни конструкцей заводага. Цо кхоьыр 40 эзар киловатт-сахьат электрически энерги.

Халахет цу толамашта дикка кхоачамбоацараш бІаргадайча. Массане а хІамах пхьатарра дог ца лазалга да из. Из ешта ца хилча хила йиш йоаца кхоачамбоацараш нийсду дукха хаьхь. Масала, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хІаькуда боагІачул совгІа 30 эзар совгІа гикакалори тепловой энерги дІаяхийтай. Конденсати боахама чухьара перопроводаша магистральни термоизоляци воча хьала тІа хилар, кхыдараш бахьан да цун. Цу деррига пачхьалкхена деш дола зе. 47 эзар сомата дІакхоач.

Районе дукхача кхьайолча предприятей энергослужбашка а долаш да кхоачамбоацараш. Уж хьагуча я дахьа дІадахар дикза даргдоацаш гІулакх да. Цудухьа дукха ха йоацаш лаьрхІа план оттаьй, дукхагІа вах юкъеяаб штаба. ДІаьо йодача хане цу планах тІахьожама боах дІахьоргбоаш ба штабе чубоагІараш.

Къаьстта ала безам ба са МалгІабика, Назьарен, Гудермеса районех. Цига промышленни предприятеша, кхьйолча организацеша энергоресурсех пайда ийбара гІулакх геттара во леладу. Цу балха тІахьожам лоттабара штабаш вІашагІъеккац цига.

И. ФЕДОРОВ,
Заводской районе халкъа тІахьожама комитета энергоресурсех пайда ийбара штаба [redacted]

Халкъа Венгре тІа-тІа цІоагІагІа ерзаш латт съездал хьалхара ахь. Промышленни предприятей коллективаша къовсам лоаттабу ноябрь бетт хургйола ВСРП Х-гІа съезд белгалъеккхара тІайца декхараш толаш кхоачашдар дуйта.

Ерріга а аьрхІача 500.000 дийна чухошача АТСК тайпах йолча автоматически телефонни станцей йоккха парти кийчъь икка хІад Белоещкикса цІерагІча бувени техника Будапештски заводо. Советски Союза заказ кхоачашдераш керттерча дакъе предприятени цедара социалистически къахьегама бригадаш я.

СУРТА ТІА: болх беш йолх ЕГ-ча цІерага социалистически къахьегама бригада членаш. Из сай дола цІи хІоаз шозагІа яьккхай цар.

МТИ—ТАСС сурт.

Монгольски Халкъа РеспубликагІа Иркутско ихаьнай СССР Іилмай Академе мерзлотоведени Института экспедици.

СОВЕТСКИ СПЕЦИАЛИСТАШ МНР-е

—Монголена юкъе гІолла чакхдоалаш дода цІаккха а ца яьш гІор доаллача породай къулбахьара доазув, — аьлар экспедице кулгалхочо геолого-минералогически Іилмай кандидата Гунар Грависа АПН корреспондентага. — Ца дІалоац республика территорех кхоалагІа дакъа. Шехала температура йола лоаман породаш дІаяржар тохкамаш данза долац нах баха цІенош, промышленни объекташ хьалйеш, наькъаш доханаш, пайдаера оахкамаш доахка моттигаш караерзара. ХІанз дика лаьрІа цу да монгольски коллегица цхьана оаха МНР территоре тІа даимана гІор дІаяржара корташ уттадеш болх бу. Укх шера цІеноаль тахка яьнай городаш Улан-Баторен Дарханен районаш а, хІаьта иштта дукха цІост доала Эрдентуин-Обо яха моттиг а Цига промышленни поселок хьалъелгеа машинниха буллилгеи лаьрхІад.

Укх тІехьарча кхаь шера чухь Якуте кийчбаь баьннаб дукха а монгольски геокриологии (мерзлотоведенно бола специалистам). Укхаза кандидатски диссертаци чакхъьаьккхай МНР Іилмай Академе географи мерзлотоведени института сотрудника Лоинкид Намгарас, стажировка чакхъьаьккхай цу юкъмоттиге болхло йолча Тогтох Рахчас. хІаьта хІанз Якутски климатолога Мария Гаврилова кулгал а деш диссертаци чакхдоаккха кийчдеш а я из. Даим гІор йолча Якутски АССР-е практике ух советски вулашка дешаш баьІа монгольски студенташ.

Якуте даьнарча гІорах дола Іилма хьахиа доладенна 30 шу совгІа да я. Іоаль тохкамаш дара опыт хІанз Советски Кьилбаседе Іаламехоша боккхача безаца дІател доттагІал доча Монголе кхочача мерзлотоведашта.

Юрий СЕМЕНОВ,
АПН корреспондент.

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАГІА

ЦХЬОАГІОНГА ВОДАЧА НОВКЪА ГІОЛЛА ВАЬККХ КЕРДА ГІА

«Къеста я беш доал деІ». Ширача Рима хана декэ йоазаш йолча цу политикаца хІезига моттиг кхоачац империалистически державий хІакзарча планашка а.

Іарбий дунен тІа, латта вІашдукъалехаш шваьвара цхьа саьца дукхаза а шай йокхача авторитетаца новкъостал дь вола ОАР президент Гамаль Абдель Насер ха йоацаш кхалхаро шерра пикъ хьабийллаб, империалистически гІоазраш хетачох, цар планаш чакхъелхара. Малхбузехьарча кепийолаш оагІонаш къоарз йир дунен цу районе къамак-кортимукъален болам дегІабаре юкхера а гІолла тохаргйола ха хьатІаэттай, цу тІехъ из болам вашдургба яхаш деча «шайхалаша».

Цхьабакъда, доллача хІамашка ладийгІача, цу тайпарча ловрхІамий кхоачаш хила кхел хиннаш. ЦІаькха а бакьду из 8 ноябре Каире хиннача Іарбий кхаь пачхьалкхея кулгалхой совешане ОАР-е, Ливе, Судана федераци хьаара хьакъехьа тІаийннача решоне ОАР президента Анвар Садата, Ливе Революционни совета председатела Муамар Каддафе, Судана Революционни совета председатела Джафар Нимейре бара вІеппІехьбаьнаб кхаь мехка федераци этапегІа хьаара хьакъехьа. Цуна кулгаллергІа кхаь пачхьалкхена доал дарех латтачо Лакхерча политически комитето. Комитета заседанеш кІезигагІа хула л. цкъ бетта цкъа хІаьта а хургья. Из хургья арахьареи чухьарчеи политикаца координаци еш, цхьана оттаь экономически дегІахара планаш чакхдоадаш. Каире хиннача совещание итогаш ер цхьана оттаьча египетско-ливийско-суданска коммюнике тІа белгалдоахкх, федераци хьаяра хьакъехьарча совещаленна кулгаш яздена, ОАР, Ливе, Судана кулгалхоша теркаедьр уж кхо мехк юкъарча лерхІаршка, белггала аьлча, Іербацхи болча дукхача наха къратерча дІадехарешка — парлатонга, социализмага, цхьоагІонга кхача безам болеш хилар. Коммюнике тІа иштта хьакхийкалу, ОАР, Ливе, Судана федераци дукхха е ш ерегІа Іарбий цхьоагІо хилийтара йола ядро а хинна дІаоттаргІйолгах, шоаш дог тІаьша хилар а.

Іарбий кхаь мехка решени йоашхаш, «Нью-Йорк таймс» яхача газета бокъонца кхераш ладу, «вІошагІкхийтача ОАР, Ливе, Судан ГергарчаМалхбоалене а кхьметтел дунен ерене а боккха ив а хиина дІаотта терлора». Американски буржуазни газета сатем бозбеш дола хІама кхетаде хала дац, хІона аьлча федерации хьаяра маІан малагІа да аьлча, из да, африкански азиатски континенташ вІешагІкхетача моттиге 50 миллион тарга вах а бахаш, пхи миллион квадратни километр совгІа территори а Іалаьме дукха Іалама ресурсаш а йолаш йола пачхьалкхаций цхьоагІо хьахилар.

Империалистически гІоазраш чІоагІа узардаьлла Іарбий кхо мохк шоайла гаргабахара лара хилийтараш цхьатарра йола царех хІараиене чухьа чаккйоаха прогрессивни социально-экономически мероприятеш, араьхарча политике цар чакхбоаха антиимпериалистически никъ. Советски Союзацарен кхыча социалистически пачхьалкхеицарен гІулакхаш чІоагІхалар хиларо. Дукхьал из бахьан долаш, «Аль-Ахрам» яхача каирски газета белгал ма дейкхара, Іарбий мехкий беррига тешамеча доттагІаша могаю ОАР, Ливе, Судана федераци хьаяра хьакъехьа яь решени.

СИНЬОР БРОЗИОМ ЕВРОПЕЙСКИ КХЕРАМЗЛЕИ

Машарах дола къамаьлаш дара тІера из Манлио Брозио, НАТО Генеральни секретарь. Европерча машара хетадаь дар укх деношка Гааге хиннача Къилбаседа-атлантически ассамблея сессе цо дь къамаьл а. Цхьабах хмадал дь къамаьл а. Цхьабакъда, машара хьакъехьа дувцаш даьсса хабараш а долаш, цо шай де йиш йолаш мел дола хІама даьд кхерамлен дешах лаьца ерригача Европа юкъара совещани гулъйрах йола идея юхамачахьа иккхера, Советски Союзаи кхыча социалистически мехкахи аьдит дувцара.

Брозио дувцачунга ладийгІача — тІаккха ерригача Европа юкъара совещани — из «дунена доал де гІертача» Советски Союзо оттаь «боат» хул. Советски Союз, уккхар боах синьора Брозиос, «Европана ду доал шиі бе долла кийча я, изгахьа санна цу тайпара торо шийна ийслой. Европейски совещани шено йоаппаш Советски Союзо тІахьожен дІоаттабергбоаш йола керда регионални кхерамзлен система Европе хьае йиш хулийтаргйола башта-лика инструмент а хинна гІаьххьа дІаотта йиш болаш и европейски совещани...».

Варшавски Договора мехкаш, Брозиос яхачох, Малхбузехьара Европа мелъе, «агрессора» хьалхашка из «миска» а яь дІаоттае гІерт. Цигтара «логически» вывод ю Брозиос: «боккъонца йола европейски кхерамзле хила йиш яц «НАТО чІоагІъярга» гІолла мара, кхыча дешаца аьлча, сихдаь герз хьеттара наькъаца мара.

Иразз. НАТО Генеральни секретара «логика» хьалпацаи е бехктокхамеча политически деятелаша я, е Европерча халкъаша я. Укх шера 2 октябре ше къамаьл деш Л. И. Брежнева белгалдаьккхар «дунен халкъашта юкъера кхоккам кІаьдбарца, машаре лахара прицнпаш дукхагІа чІоагІъярца. Европе цхьана леладу дунен халкъашта юкъера гІулакхаш чІоагІагІа детІакхуларца йола уйла чІоагІъелар».

Уж уйлаш хьахоккхаш йола массехк ахт укх тІехьарча беттащка хиина хилара тешаш дар дуне. Даладохийтаргда оай, масала, СССР-ии ФРГ-еи юкъе даь договор, Франце президент Ж. Помпиду Москве вена волча хана яь советско-французски соглашенеш, ерригача Европа юкъара совещани хьалдоацаш къилбаседеагарча мехкий кхыча мехкашиарча гІулакхий министрий совещане яь решенеш, кхыдараш.

Декхар тенах латт аьлча, из латт, хІанз эттача аьттув болаш долча хьалах пайда эцарах кхохкам кІаьдбаргахьен цхьана гІулакхаш лелададаргахьен дІахо воадамбалаш йола гІанаш даьраха. Цу хьелашка ерригача Европа юкъара совещани гулъяра идея, Европе кхерамзлен Іалашъяргахьа йода эггара перспективагІа йола никъ хилараш тарра, тІа-тІа дукхагІа нах шийна тІехьйоах.

Синьор Манлио Брозиос нагьморташи хьаьаца кийса гІа боахаш вІалла а бояллен.

ФУ ХЬАКЬЕКХАР ГЕССЕНЕ ХИННАЧА ХОРЖАМАША

Гессен — Германе Федеративни РеспубликагІа чудоагІача итт лаьттах шиі мара дац. Цхьабакъда, укх деношка укхаза моттигерча парламенте — ландтаге депутаташ бсхийташ дь хоржамаш беррагача межа а бокхкача лоархІаме дар. Царга чІоагІа теркам тІаба хийта ладуегІаш бар Бонне а, кхыча европейски столицашка а. ГІулакх мештад аьлча, Московски договора кулгаш издаьчул тІехьагІа ФРГ-е эггара хьалха даь политически хоржамаш дар уж. ХДС/ХСС партена гонахьа группаш а яь вІашагІкхийттача реакционни низаша цу договоре дукъале елгах шоай хоржамий кампане кертІера чотие яь. Цар догІаьхадар дуккагІа бола хармархой шовшкахьа я бахьа, СДПГ СМДП яхача правительственни партей кандидаташ эшабарге.

Масала, аьттехьара бараш паргІатача демократашка хоржамашкара кхо проценташ кІезигагІа голосаш кхоачаргйоалаш дола гІулакх вІашіІехьдаккха гІертар. ТІаккха СВДП вискалаш ландтага юкъе ца болхаш бусаргбар. ХІаьта цо а шай аргІанна буксошача кхьачача ерріга правительствени коалици йохе тарлора. Малхбузенгермански реакце догдоахийла чІоагІъелар кхы я Гессене хоржамаш хІадаладелале кІезигагІа хьалхагІа бундестегера СВДП кхо депутат ХДС/ХСС партегахьа а аьнна, цу тайпара, ФРГ коалиционни правительствагахьа бараш кІезигагІлуш дола хьал оттарца а.

Цхьабакъда, Кизингера, Штрауса, кхыча реакционераша лийрдІар кхоачаш хилаизар. СВДП-ена тІехьа кхаж тессар 10 процент совгІача депутаташ, хІаьта ерригаш а лаьрхІача шиина правительствени парташ 56 процент голосаш кхьачай. Гессене хиннача хоржамаша хьакъехкар, социалистически мехкашиара гІулакхаш лерІІадара тІаберзабь ФРГ хІаьзарча правительства никъ дукхагІа болча харжархоша къоабалбеш хилар. ХьалхагІа хиина милитаристски реваншистская политика юхаттае а Европерча политически хьалашка дІайоенна уллахІена процесс бухьйикха а дага дира аьттехьара низаш ийшад.

ХІаьта а малхбузенгермански реакци, гуш ма дарра, шай тийвіа болх сацийта дага йолаш яц. Из ишта хилар хьахьокх, шпрингеровски келайоазоно Брандта правительства политика реалистически аспекташта дукъхьа йоацьча дорхача кампане. Из хьахьокх, ФРГ-е вІашагІъеттаж йолча тайп-тайпарча неофашистски реваншистски кхетаченаша а.

Цудухьа ФРГ-ера бокъонца болча демократаши, Европера машара цхьана леладу гІулакхаши чІоагІдара тІехьа мат барана тІадьех фе хилара, империализман реваншизман никий тайшача балха гІулакхашта никъ бехкара.

А. КИСЛОВ,
С. ИВАНОВ,
А. РАЙКОВ,
Г. СКОВЕЛЕВ.
(ТАСС).

ЧЕХОСЛОВАКИ. Дукхазаа вІашіІардаь сийода цІенош, хІешарча тайпара тІкаш, школаш, клубаш а йолаш йола кердача городера Мостера кварталаш алкха укх массехк шера хьалъеттай ворхІ бІаь шу даьннача гор. Мостера кхо километр дІахо ваьннача Город кердача моттиге дІадахьанзе ергІоацаче яьнай цуй территорена кІалхара геологашта улицашкаен майдашкаен кІалхара башха кІоаргІа а доаш моаккача кІора сома тІоаккаш гучадаьнна хилар бахьан долаш. Гучахьера кІор баха болабаро йоккха экономически эффект лургья.

ЧТК—ТАСС сурт.

МИНАШ ЕХКАЧАРА МЕХКДАЬТТА

ВІашагІкхийттача Іарбий Республике чувіина лехаш, латт мехкдаьтта доалла керда моттигаш. Египета доалахьа йола Синайски ахгІайре Израиле дІа а лаьца тІаьна а тІехьа шийга кхоабаче цигарча дукха мехкдаьтта доллача моттигашта эксплуатаци ечен хьалашка ОАР правительства хьинарегІа доладьад мехка кхыча районашка мехкдаьтта лехаш тохкамаш делга. Цуна дувзаденна къаьстта а тержам тІабодаш я Іоалахарча Ливерча Іалаьмате дукха мехкдаьтта доаллача моттигашта уллуара египетски Малхбузен ассале. Советска геологаш, мехкдаьттахоша цкъа а доацаш укх тІехьарча хана чакхдаьхача геологически балхех хьахиинараша тешал ду Малхбузен ассалене мехкдаьтта долаш хилара. Цхьайолча районашка хІанзадехьа а промышленни мехкдаьтта доалаш латт.

Ма дарра аьлча, ОАР-е мехкдаьтта доахалга укх тІеххьарча шерашка тохдам боллаш ассамдаьнад. Кердача финансови шера алхча укх тІехьарча кхаь беттал — июле, августе, сентябре — бийда мехкдаьтта доххаш доазол дехьа дІахийтарех дувла пайдаш бархІ миллион фунтага дІакхачад.

ДІахора геологически балхаш чакхдахара цІенхаштта а кхерам а йола дукъаленаш нийсду. Дунен шоллагІча тІема шерашка Египета территоре тІа тІемаш хеш хиннад. 1940 шера Ливе территоре тІара Египета малхбузехьарча районашка чухьийлхад фашистски Итале бІуш. 1942 шера Египета малхбузехьарча дакъ тІа хиннад историгІа «Эль-Аламейне хиина тІом» яха цІи а йолаш довзаш дола фельдмаршала Монтгомере командованегІарча английски бІуштен инарала Роммела немецко-фашистски бІуштен юкъера доа.

Каирски «Прогрэ эжиньен» яхача газета беча ховмага диллача, тІом хиннача ханашка дека египетски Малхбузен ассален гІомарашка йоахкаш я кхо миллион гарга немецки, итальянски, английски минаш. ТІема шерех юхейиса из тІехьаое а е ОАР къилбаседа-малхбузехьарча районашка мехкдаьтта лехара дукьаленаш сийр. ГІомарала ехлача Іоажало новкъарле юхаштта яссалентара керда таьтташ хьадахарен са доацча гІомарех промышленни юртбоахамен хьекьехьа товенна районаш ерен хьакъехьара пачхьалкхен планаш кхоачашъяра.

Яссален дикка дукхача районашкара минаш дІаяхара тІадердаль дола дукхха е гІулакхаш даьд ОАР правительства. ХІанзалехьа а цхьадолча къаькай дІоахала бІаргаго йиш йолаш я цу районе минаш лелхара кхераме боацаш хилар тІаяздаь фанерин циташ.

ХІаз вІашіІехьдаькхад Малхбузен ассалене минаш йоахка моттигаш царех йиаза мукьаьяха лаьрхІа дергдоле керда гІулакхаш. Цу дакъе тІаийцай мехка къилбаседа-малхбузехьарча минаш йоахкача моттигашкара уж дІаяхар керттера декхар дола лаьрххІа организаци вІашагІйоллара хьакъехьара решени. Минаш дІаяхара операцеш чекхйоахаргья египетски саперашна. Царна долча новкъостала тІаьзарча хазара электронии техника лургйолаш а, цо йиш хулийтаргья минаш гучайоахалгеи эргдоача йоахилеи сихде.

К. ДУЛАРОВ,
ТАСС корреспондент.

Каир.

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоалех Грозненски хуцадуш морхаш а йолаш, йочаи а йолаш, ІуйрийкацІхьанайолча моттигашка доаи а долаш, хьаьда лостам боацаш, гІийло, гІаьхьача боарамга кхоачаш мух а хьеккаш ца хилеи фегара температура республикий гІоала 8—14. Гуране 11—13 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу. ДІехарча шин дейн шин буси хуцадуш морхаш а йолаш, лоадама йочаи а йолаш, цхьанайолча моттигашка доаи а доаллаш, къулбамалхбоалехьара гІийло, гІаьхьача боарамга кхоачаш мух а хьеккаш ха хилеи фегара температура буйсашка 1—6, дийнахка 6—10 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа, хьажа

17 НОЯБРЬ
ТЕЛЕВИДЕНИ:

17.00 — Передачай програма. 18.00 — Телевизионни кердадерш (гІалгІай, эрсий меттала). 18.25 — Миллионий Ленински университет. «Капитала мехкашкара классови къовсам» (ЦТ). 19.00 — «Мегашала». Телевизионни журнал (нохчий меттала). 19.30 — Киножурнал. 19.40 — Дунен юкъера обозрени. 19.50 — Шоана, бераш. 20.10 — Деррига дунен студенташта. 20.25 — «ГІуллакхи деш кивчаи ши новкъост» яха художественни фильм. 22.00 — Передачай програма. 22.05 — Документальни фильмий киноэал.

РАДИО

6.30 — «Юртара хабар» (гІалгІай меттала). 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай програма. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гІалгІай меттала). 8.45 — «Общественни производства планированени экономически стимулированени керда система» яха беседа (гІалгІай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Знаменосцы» яха радиодуцар (эрсий меттала). 16.20 — Беседа. (нохчий меттала). 16.35 — «Эттара керттера дар» яхача С. Чахкиева романе тІера дакъа (гІалгІай меттала). 16.55 — Халкъа ашарий концерт (нохчий меттала). 17.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.45 — «Вай индустриальни меда» (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — «Коммунисташа — партийни съезда» (нохчий меттала). 18.40 — Москва.

18 НОЯБРЬ
ТЕЛЕВИДЕНИ:

18.00 — Передачай програма. 18.05 — «Дутара киллец» яха телефильм. 18.35 — Вертушта. «Кхь хоза бос». 19.05 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 19.30 — Хоамаш. 19.35 — Идеологически фронта бІухой. Агитатора къамаьл (нохчий меттала). 19.45 — Шоана, бераш. 20.05 — М. Шамхалов. «Мар-нана» яхь Х. Нурадилова цІерагІча театра спектакль (нохчий меттала). Спектакль йистехьа документальни фильмий киноэал.

РАДИО:

6.30 — Инструментальни пьесаш (эрсий меттала). 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленина никъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай програма. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гІалгІай меттала). 8.45 — «Тешам» яха С. Аушева дуцар (гІалгІай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Концерт (нохчий меттала). 16.20 — «Зазом лордеш» яха передача (эрсий меттала). 16.35 — «Къахьегама халкъа эшаш дац марна» — яха беседа — (нохчий меттала). 16.50 — Іилма - технически информаци (эрсий меттала). 17.00 — Кьирхал (эрсий меттала). 17.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.45 — Ашараш (гІалгІай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Ашараш. 18.40 — Москва.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

ЧАКХДОАЛАШ ЛАТТ 1971 ШЕРА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газета чаьу бувзаме ерригача отделенешка а промышленноста, транспорта, гІишлошъеча предприятешкарча дешера заведенешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча, учрежденешкарча, общественни организацешкарча нийсйоахе кхоажадеча общественни уполномоченнешка а гІоде.

ГАЗЕТА ЯЗДАЙТАРА МАХ:
1 шера — 3 сом 12 кепиги;
6 бетта — 1 сом 56 кепиги.

Дим ма лелаш 1971 шера «Сердало» газета хьаяздаьа ваде!

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-80; редактора гІон. — 3-39-11; Ответственни секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — [redacted] письмой отделен бухгалтери — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/24.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-80; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/24.

СФ00586. Заказ № 11418.